AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI ÉRTEKEZLET ZÁRÓOKMÁNYA

KOSSUTH

EURÓPAI BIZTONSÁGI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI ÉRTEKEZLET

ZÁRÓOKMÁNY

★

KÁDÁR JÁNOS FELSZÓLALÁSA
ÉS A MAGYAR TELEVÍZIÓNAK ADOTT
NYILATKOZATA

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
1975

ISBN 963 09 0563 9

EURÓPAI BIZTONSÁGI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI ÉRTEKEZLET

ZÁRÓOKMÁNY

1975. augusztus 1-én befejeződött az Európai Biztonsági és Egyuttmúködési Értekezlet, amely 33 európai és 2 észak-amerikai állam részvételével több mint két éven át tartott.

A tanácskozássorozat 1973. július 3-án kezdődött Helsinkiben, ahol a részt vevő államok külügyminiszterei ültek tárgyalóasztalhoz, és elfogadták az értekezlet napirendjéről és technikai kérdéseiről szóló dokumentumot. Ennek alapján folytatták munkájukat Genfben az értekezlet második szakaszán részt vevő küldöttek. 387 munkanapon 5000 javaslatot és tervezetet vitattak meg.

Az Európai Biztonsági és Egyuttműködési Értekezlet zárószakaszának ismét Helsinki volt a színhelye. Ekkor — háromnapos tanácskozás után — 1975. augusztus 1-én a részt vevő 35 állam legmagasabb szintű politikai vezetői aláírták az értekezlet záróokmányát. Az eredeti példányt a Finn Köztársaság kormánya vette át levéltári megőrzésre, egy-egy hiteles másolatát pedig a finn kormány valamennyi részt vevő állam rendelkezésére bocsátja.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő államok vállalták, hogy a záróokmány szövegét közzé teszik, a lehető legszélesebb körben terjesztik és ismertetik. Ennek megfelelően az értekezlet befejezése után a magyar sajtó ismertette és kommentálta a helsinki záróokmányt. Az itt közreadott szöveg a dokumentum hiteles magyar nyelvű fordítása.

A kiadó

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, amely Helsinkiben, 1973. július 3-án kezdődött, majd Genfben, 1973. szeptember 18-tól 1975. július 21-ig folytatódott, Helsinkiben, 1975. augusztus 1-én befejeződött az Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehszlovákia, Dánia, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Izland, Jugoszlávia, Kanada, Lengyelország, Liechtenstein, Luxemburg, Magyarország, Málta, Monaco, Nagy-Britannia, a Német Demokratikus Köztársaság, a Német Szövetségi Köztársaság, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, San Marino, Spanyolország, Svájc, Svédország, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Törökország és a Vatikán Magas Képviselőinek részvételével.

Az Értekezlet nyitó és záró szakaszán az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára az Értekezlet díszvendégeként beszédet intézett a résztvevőkhöz. Az Értekezlet második szakaszán felszólalt az UNESCO főigazgatója, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának végrehajtó titkára.

Az Értekezlet második szakaszának ülésein hozzászóltak a napirend különböző pontjaihoz az alábbi nem részt vevő földközitengeri államok képviselői is: Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság, Egyiptomi Arab Köztársaság, Izrael, Marokkói Királyság, Szíriai Arab Köztársaság, Tunéziai Köztársaság.

Attól a politikai akarattól indíttatva, hogy a népek érdekében megjavítsák és serkentsék kapcsolataikat, hozzájáruljanak a békéhez, biztonsághoz, igazságossághoz és együttműködéshez Európában, valamint az egymás közötti és a világ más államaihoz való közeledéshez,

Áthatva attól az eltökéltségtől, hogy ebben a tekintetben teljes mértékben hatékonnyá tegyék az Értekezlet eredményeit és biztosítsák a belőlük fakadó előnyök felhasználását államaik között és egész Európában, és ily módon szélesítsék, elmélyítsék, előrehaladó és tartós folyamattá tegyék az enyhülést,

A részt vevő államok Magas Képviselői ünnepélyesen elfogadták az alábbiakat:

AZ EURÓPAI BIZTONSÁGGAL ÖSSZEFÜGGŐ KÉRDÉSEK

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő államok,

megerősítve azt a célkitűzésüket, hogy elősegítik egymás között a jobb kapcsolatok kialakulását és biztosítják azokat a feltételeket, amelyek között népeik valódi és tartós békében élhetnek, és biztonságukat nem veszélyezteti semmilyen fenyegetés vagy merénylet;

abban a meggyőződésben, hogy erőfeszítéseket kell tenniük az enyhülés egyszersmind állandó és egyre életerősebb, átfogóbb és egyetemes méretű folyamattá tétele érdekében, továbbá, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet eredményeinek megvalósítása az egyik legnagyobb hozzájárulás lesz e folyamathoz;

úgy vélve, hogy a népek közötti szolidaritás, valamint a részt vevő államoknak az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten kitűzött célok elérésére irányuló közös törekvése egymás között minden területen jobb és szorosabb kapcsolatok fejlesztéséhez és ily módon a múltbeli kapcsolataik jellegéből fakadó szembenállás leküzdéséhez és jobb kölcsönös megértéshez kell hogy vezessen;

emlékezve közös történelmükre és elismerve, hogy a hagyományaikban és értékeikben meglevő közös elemek segíthetik őket kapcsolataik fejlesztésében, és attól az óhajtól áthatva, hogy teljes mértékben figyelembe véve álláspontjaik és nézeteik sajátosságát és különbözőségét, felkutassák a bizalmatlanság leküzdése és a bizalom növelése, az őket megosztó problémák megoldása és az emberiség javát szolgáló együttműködés érdekében teendő erőfeszítéseik egybehangolásának lehetőségeit;

elismerve, hogy az európai biztonság oszthatatlan, valamint, hogy közös érdekük az együttműködés fejlesztése egész Európában és egymás között, továbbá kifejezve azt a szándékukat, hogy ennek megfelelően erőfeszítéseket tegyenek;

elismerve, hogy az európai béke és biztonság szorosan összefügg az egész világ békéjével és biztonságával, és annak tudatában, hogy mindegyiküknek hozzá kell járulnia a nemzetközi béke és biztonság megszilárdításához és valamennyi nép alapvető jogainak, gazdasági és társadalmi haladásának és boldogulásának előmozdításához;

elfogadták a következőket:

1.

A) NYILATKOZAT A RÉSZT VEVŐ ÁLLAMOK KÖLCSÖNÖS KAPCSOLATAIT VEZÉRLŐ ELVEKRŐL

A részt vevő államok,

megerősítve elkötelezettségüket a béke, a biztonság, az igazságosság, valamint a baráti kapcsolatok és az együttműködés további fejlesztése mellett;

elismerve, hogy ez a népek érdekeit és vágyait tükröző elkötelezettség, a múlt tapasztalatai következtében, megnövekedett felelősséget ró mindegyik részt vevő államra most és a jövőben;

megerősítve, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetében betöltött tagságukkal és az Egyesült Nemzetek Szervezetének céljaival és elveivel összhangban teljes mértékben és cselekvően támogatják az Egyesült Nemzetek Szervezetét, és azt, hogy növekedjék szerepe és hatékonysága a nemzetközi béke, biztonság és igazságosság megszilárdításában és a nemzetközi prob-

lémák megoldásának, továbbá az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés fejlesztésének elősegítésében;

kifejezve közös elkötelezettségüket az alábbiakban kifejtett elvek iránt, amelyek összhangban állnak az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmányával, úgyszintén közös akaratukat, hogy ezen elvek alkalmazásában az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának céljaival és elveivel összhangban járnak el;

kinyilvánítják eltökéltségüket, hogy mindegyik részt vevő állam az összes többivel fennálló kapcsolataiban, tekintet nélkül azok politikai, gazdasági és társadalmi rendszerére, valamint nagyságára, földrajzi helyzetére és gazdasági fejlettségi szintjére, tiszteletben tartja s alkalmazza a következő elveket, melyek mind elsőrendű fontosságúak és kölcsönös kapcsolataikat vezérlik:

I. Szuverén egyenlőség, a szuverenitásban foglalt jogok tiszteletbentartása

A részt vevő államok tiszteletben tartják egymás szuverén egyenlőségét és sajátosságát, valamint a szuverenitásukban foglalt és általa felölelt valamennyi jogot, amelyekbe beletartozik többek között minden állam joga a jogi egyenlőségre, a területi épségre, a szabadságra és politikai függetlenségre. Úgyszintén tiszteletben tartják egymás azon jogát, hogy szabadon válasszák meg és fejlesszék politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális rendszereiket, valamint azt a jogukat, hogy maguk határozzák meg törvényeiket és államigazgatási szabályaikat.

A nemzetközi jog keretein belül valamennyi részt vevő államnak egyenlő jogai és kötelességei vannak. Tiszteletben tartják egymás azon jogát, hogy kapcsolataikat más államokkal a nemzetközi joggal összhangban és e Nyilatkozat szellemében

belátásuk szerint határozzák és valósítsák meg. Úgy vélik, hogy határaik, a nemzetközi joggal összhangban, békés eszközökkel és megegyezéssel, megváltoztathatók. Úgyszintén joguk van ahhoz, hogy nemzetközi szervezetekhez tartozzanak vagy sem, részesei legyenek két- vagy többoldalú szerződéseknek vagy sem, beleértve azt a jogot, hogy résztvevői legyenek szövetségi rendszereknek vagy sem; úgyszintén joguk van a semlegességre.

II Tartózkodás az erőszaktól vagy az erőszakkal való fenyegetéstől

A részt vevő államok egymás közötti, valamint általában nemzetközi kapcsolataikban tartózkodnak attól, hogy erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést alkalmazzanak bármely állam területi épsége vagy politikai függetlensége ellen, vagy bármely más módon, amely az Egyesült Nemzetek Szervezete céljaival és e Nyilatkozattal összeegyeztethetetlen. Semmilyen megfontolás nem szolgálhat az erőszakkal való fenyegetés vagy az erőszak ezen elvet sértő alkalmazásának alapjául.

Ennek megfelelően, a részt vevő államok tartózkodnak bármely olyan cselekménytől, amely egy másik részt vevő állam erőszakkal való fenyegetésének vagy ellene történő közvetlen vagy közvetett erőszak alkalmazásának minősül. Ugyanúgy tartózkodnak minden erőszaknyilvánítástól, amelynek célja, hogy egy másik részt vevő államot lemondásra kényszerítsenek szuverén jogainak teljes gyakorlásáról. Hasonló módon ugyancsak tartózkodnak kölcsönös kapcsolataikban bármely erőszakos megtorló cselekménytől.

Semmiféle ilyen erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést nem használnak fel eszközként a viták vagy olyan kérdések rendezésére, amelyek vitákat idézhetnek elő közöttük.

III A határok sérthetetlensége

A részt vevő államok sérthetetlennek tekintik egymás valamennyi határát, valamint minden európai állam határait, és ezért most és a jövőben tartózkodnak attól, hogy e határokra törjenek.

Ennek megfelelően úgyszintén tartózkodnak minden olyan követeléstől vagy cselekménytől, amely bármely részt vevő állam területe egy részének vagy egészének elfoglalására és bitorlására irányul.

IV. Az államok területi épsége

A részt vevő államok tiszteletben tartják minden egyes részt vevő állam területi épségét.

Ennek megfelelően tartózkodnak minden olyan, az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának céljaival és elveivel összeegyeztethetetlen cselekménytől, amely bármely részt vevő állam területi épsége, politikai függetlensége vagy egysége ellen irányul, és különösen bármely olyan cselekménytől, amely erőszak vagy erőszakkal való fenyegetés alkalmazását jelentené.

A részt vevő államok ugyanúgy tartózkodnak attól, hogy egymás területét katonai megszállás alá vonják, vagy ellene más közvetlen vagy közvetett erőszakos intézkedéseket tegyenek a nemzetközi jog megsértésével, vagy ilyen intézkedések révén megszerezzék azt, vagy az ilyen intézkedések megvalósításával fenyegetődzenek. Semmiféle ilyen természetű megszállást vagy szerzeményt nem ismernek el törvényesnek.

V A viták békés rendezése

A részt vevő államok a köztük felmerülő vitákat békés eszközökkel rendezik, oly módon, hogy ne veszélyeztessék a nemzetközi békét és biztonságot és az igazságosságot.

Jóhiszeműen és az együttműködés szellemében erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy rövid idő alatt igazságos megoldást érjenek el a nemzetközi jog alapján.

E célból olyan eszközöket alkalmaznak, mint a tárgyalás, a kivizsgálás, a közvetítés, a békéltetés, a választott bíróság, a bírósági eljárás vagy más, saját választásuk szerinti békés eszközt, beleértve a rendezésre szolgáló bármely eljárást, amelyben a vita felmerülése előtt mint felek megállapodtak.

Ha a vitákban a felek a fenti békés eszközök egyikével sem érnek el megoldást, tovább keresik a viták békés rendezésének kölcsönösen elfogadható módját.

Azok a részt vevő államok, amelyek a köztük levő vitában felek, valamint a többi részt vevő állam tartózkodnak bármely cselekménytől, amely a helyzetet olyan mértékig súlyosbíthatná, hogy az veszélyeztetné a nemzetközi béke és biztonság fenntartását, és ezzel megnehezítené a vita békés rendezését.

VI A belügyekbe való be nem avatkozás

A részt vevő államok, tekintet nélkül egymás közötti kapcsolataikra, tartózkodnak attól, hogy bármilyen módon, közvetlenül vagy közvetve, külön-külön vagy együttesen beavatkozzanak egy másik részt vevő állam belső joghatóságának körébe tartozó bel- vagy külügyekbe.

Ennek megfelelően tartózkodnak valamely másik részt vevő állam ellen irányuló fegyveres beavatkozás vagy az ilyen beavatkozással való fenyegetés bármely formájától.

Ugyanígy minden körülmények között tartózkodnak a katonai vagy politikai, gazdasági vagy bármilyen egyéb kényszerítő tettől, amely arra irányul, hogy saját érdeküknek rendeljék alá valamely másik részt vevő állam szuverenitásában foglalt jogainak gyakorlását, és ily módon bármiféle előnyöket biztosítsanak maguknak.

Ennek megfelelően tartózkodnak többek között a terrorista tevékenység, illetve a felforgató vagy más tevékenység közvetlen vagy közvetett támogatásától, amely egy másik részt vevő állam rendjének erőszakos megdöntésére irányul.

VII. Az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, beleértve a gondolat, a lelkiismeret, a vallás és meggyőződés szabadságát

A részt vevő államok tiszteletben tartják az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat, beleértve a gondolat, a lelkiismeret, a vallás és meggyőződés szabadságát, amely mindenkit megillet, nemre, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül

Elősegítik és ösztönzik az állampolgári, a politikai, a gazdasági, a szociális, a kulturális és egyéb jogok és szabadságjogok hatékony gyakorlását, amelyek mindegyike az emberi személyiség méltóságából fakad és lényeges annak szabad és teljes fejlődése számára.

Ennek keretében a részt vevő államok elismerik és tiszteletben tartják az egyén szabadságát arra, hogy egyedül vagy másokkal közösen, saját lelkiismeretének parancsával összhangban kövesse és gyakorolja vallását vagy hitét.

A részt vevő államok, melyeknek területén nemzeti kisebbségek vannak, tiszteletben tartják az ilyen kisebbségekhez tartozó személyek jogát a törvény előtti egyenlőségre, maradéktalanul biztosítják számukra azt a lehetőséget, hogy ténylegesen

élhessenek az emberi jogokkal és az alapvető szabadságjogokkal, és ily módon védelmezik a nemzeti kisebbségek törvényes érdekeit ezen a téren.

A részt vevő államok elismerik, hogy az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok egyetemes jelentőségűek, hogy tiszteletben tartásuk lényeges tényezője a békének, az igazságosságnak és a jólétnek, amire szükség van mind az egymás közötti, mind pedig az összes többi állammal való baráti kapcsolatok és együttműködés fejlesztésének biztosításához.

E jogokat és szabadságjogokat kölcsönös kapcsolataikban állandóan tiszteletben tartják és erőfeszítéseket tesznek együttesen és külön-külön, beleértve az Egyesült Nemzetek Szervezetével való együttműködést, hogy elősegítsék egyetemes és tényleges tiszteletben tartásukat.

Megerősítik az egyénnek azt a jogát, hogy ismerje ezen a téren jogait és kötelességeit, és ezeknek megfelelően járjon el.

A részt vevő államok az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tekintetében az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának céljaival és elveivel, valamint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával összhangban cselekszenek. Úgyszintén eleget tesznek az ezen a téren fennálló nemzetközi nyilatkozatokban és egyezményekben megállapított kötelezettségeiknek, beleértve többek között az Emberi Jogokról szóló Nemzetközi Egyezségokmányokat, amennyiben azok rájuk vonatkoznak.

VIII A népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga

A részt vevő államok tiszteletben tartják a népek egyenjogúságát és önrendelkezési jogát, mindenkor összhangban cselekedve az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának céljaival és elveivel, valamint a nemzetközi jog vonatkozó szabályaival, beleértve azokat, amelyek az államok területi épségére vonatkoznak.

A népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga elvének értelmében valamennyi népnek mindenkor joga van ahhoz, hogy teljesen szabadon, bármikor és belátása szerint, külső beavatkozás nélkül határozza meg belső és külső politikai státusát és belátása szerint valósítsa meg politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését.

A részt vevő államok megerősítik, hogy a népek egyenjogúságának és önrendelkezési jogának tiszteletben tartása és hatékony megvalósulása egyetemes jelentőségű mind az egymás közötti, mind az összes államokkal való baráti kapcsolatok fejlesztésében; úgyszintén emlékeztetnek annak fontosságára, hogy kizárják ezen elv megszegésének bármely formáját.

IX Az államok közötti együttműködés

A részt vevő államok minden területen fejlesztik egymással és az összes államokkal való együttműködésüket az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának céljaival és elveivel összhangban. Együttműködésük fejlesztése során a részt vevő államok különleges hangsúlyt helyeznek az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet keretei között meghatározott területekre, és mindegyikük a teljes egyenlőség feltételei mellett teszi meg hozzájárulását.

Együttműködésüknek az egyenlőség alapján történő fejlesztése során arra törekszenek, hogy elősegítsék a kölcsönös megértést és bizalmat, a baráti és jószomszédi kapcsolatokat egymás között, a nemzetközi békét, a biztonságot és az igazságosságot. Együttműködésük fejlesztése során ugyancsak törekszenek a népek jólétének növelésére és arra, hogy hozzájáruljanak vágyaik valóra váltásához, felhasználva többek között azokat az előnyöket, amelyek az egymás jobb megismeréséből és a gazdasági, tudományos, műszaki, szociális, kulturális és humanitárius területen elért haladásból és vívmányokból származnak. Lépéseket tesznek olyan körülmények megteremtésére, amelyek kedvezőek ahhoz, hogy ezek az előnyök mindenki számára

hozzáférhetők legyenek; figyelembe veszik mindenkinek azt az érdekét, hogy csökkenjen a gazdasági fejlettségi szintek közötti különbség, és különösen a fejlődő országok érdekeit az egész világon.

Megerősítik, hogy a kormányok, intézmények, szervezetek és személyek megfelelő és pozitív szerepet játszhatnak együttműködésük eme célkitűzései elérésének elősegítésében.

Együttműködésüknek a fentiekben meghatározott módon történő bővítése során arra törekszenek, hogy jobb és tartósabb alapokon, a népek javára egymással szorosabb kapcsolatokat létesítsenek.

X A nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítése

A részt vevő államok jóhiszeműen teljesítik nemzetközi jogi kötelezettségeiket, mindazokat a kötelezettségeket, amelyek a nemzetközi jog általánosan elismert elveiből és szabályaiból, mind pedig azokat a kötelezettségeket, amelyek a nemzetközi joggal összhangban álló olyan szerződésekből vagy más egyezményekből fakadnak, amelyeknek részesei.

Szuverén jogaikat, köztük azt a jogot gyakorolva, hogy maguk határozzák meg törvényeiket és államigazgatási szabályaikat, a nemzetközi jogból eredő jogi kötelezettségeikkel összhangban járnak el; ezenkívül kellőképpen figyelembe veszik és végrehajtják az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Záróokmányának rendelkezéseit.

A részt vevő államok megerősítik, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete tagjainak az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányából eredő kötelezettségei és bármilyen szerződésből vagy más nemzetközi egyezményből eredő kötelezettségeik kö-

zötti összeütközés esetén az Alapokmányból eredő kötelezettségeiket illeti elsőbbség, az Egyesult Nemzetek Szervezete Alapokmányának 103. cikkével összhangban.

Valamennyi fentebb kifejtett elv elsőrendű fontossággal bír és következésképpen, egyformán és fenntartás nélkül alkalmazandó, mindegyikük értelmezésekor figyelembe véve a többit.

A részt vevő államok kifejezik eltökéltségüket, hogy kölcsönös kapcsolataikban és együttműködésük során teljességgel tiszteletben tartják és alkalmazzák minden vonatkozásban ezeket az elveket, az e Nyilatkozatban kifejtett módon, annak érdekében, hogy mindegyik részt vevő állam számára biztosítsák az abból eredő előnyöket, hogy ezeket az elveket mindenki tiszteletben tartja és alkalmazza.

A részt vevő államok, kellőképpen figyelembe véve a fenti elveket és különösen „A nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítéséről" szóló tizedik elv első mondatát, megjegyzik, hogy e Nyilatkozat nem érinti sem jogaikat és kötelezettségeiket, sem a megfelelő szerződéseket és más egyezményeket, valamint megállapodásokat.

A részt vevő államok kifejezik meggyőződésüket, hogy ezeknek az elveknek a tiszteletben tartása elősegíti közöttük a normális és baráti kapcsolatok fejlődését és az együttműködés előrehaladását minden területen. Úgyszintén kifejezik meggyőződésüket, hogy ezeknek az elveknek a tiszteletben tartása elősegíti a politikai kapcsolatok fejlődését közöttük, amelyek viszont hozzájárulnak álláspontjaik és nézeteik jobb kölcsönös megértéséhez.

A részt vevő államok kinyilvánítják azt a szándékukat, hogy kapcsolataikat valamennyi más állammal az e Nyilatkozatban foglalt elvek szellemében építik.

B) NÉHÁNY FENTEBB KIFEJTETT ELV MEGVALÓSÍTÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ KÉRDÉSEK

i) **A részt vevő államok,**

megerősítve, hogy tiszteletben tartják és megvalósítják azt a rendelkezést, amely szerint tartózkodni fognak az erőszak alkalmazásától vagy az erőszakkal való fenyegetéstől, és abban a meggyőződésben, hogy ezt a nemzetközi élet hatékony törvényévé kell tenni,

kijelentik, hogy egymás közötti kapcsolataikban tiszteletben tartják és végrehajtják többek között az alábbi rendelkezéseket, melyek megfelelnek a részt vevő államok kölcsönös kapcsolatait vezérlő elvekről szóló Nyilatkozatnak:

— Minden általuk alkalmasnak ítélt módon és formában teljesítik és kifejezik azt a kötelezettségüket, hogy egymás közötti kapcsolataikban tartózkodnak az erőszakkal való fenyegetéstől vagy az erőszak alkalmazásától.

— Tartózkodnak a fegyveres erők mindenfajta, az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának elveivel és céljaival, valamint a részt vevő államok kölcsönös kapcsolatait vezérlő elvekről szóló Nyilatkozat rendelkezéseivel összeegyeztethetetlen alkalmazásától egy másik részt vevő állam ellen, különösképpen a területére történő behatolástól vagy annak megtámadásától.

— Tartózkodnak minden erőszak-nyilvánítástól, amelynek célja, hogy egy másik részt vevő államot lemondásra kényszerítsenek szuverén jogai teljes gyakorlásáról.

— Tartózkodnak bármilyen gazdasági kényszerítő tettől, amely arra irányul, hogy saját érdeküknek rendeljék alá egy másik részt vevő állam szuverenitásában foglalt jogainak gyakorlását s ily módon bármiféle előnyöket biztosítsanak maguknak.

— Hatékony intézkedéseket hoznak, amelyek hatókörüknél és jellegüknél fogva lépéseket jelentenek a végső célkitűzés, a szigorú és hatékony nemzetközi ellenőrzés mellett megvalósítandó általános és teljes leszerelés elérése felé.

— A valamennyiük által megfelelőnek ítélt minden eszközzel elősegítik a népek közötti bizalom és tisztelet légkörének megteremtését, összhangban azzal a kötelezettségükkel, hogy tartózkodnak az agresszív háborús propagandától, vagy az erőszak vagy az erőszakkal való fenyegetés bárminemű alkalmazásától egy másik részt vevő állam ellen, amely összeegyeztethetetlen az Egyesült Nemzetek Szervezetének céljaival és a részt vevő államok kölcsönös kapcsolatait vezérlő elvekről szóló Nyilatkozattal.

— Minden erőfeszítést megtesznek, hogy kizárólag békés eszközökkel rendezzék a közöttük felmerülő bármely vitát, melynek elhúzódása veszélyeztethetné a nemzetközi béke és biztonság fenntartását Európában, és mindenekelőtt az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának 33. cikkében kifejtett békés eszközökkel törekednek azok megoldására.
Tartózkodnak minden olyan cselekménytől, amely akadályozhatná a részt vevő államok között felmerülő viták békés rendezését.

ii) **A részt vevő államok,**

megerősítve azon eltökéltségüket, hogy vitáikat a viták békés rendezéséről szóló elvben meghatározott módon oldják meg;

abban a meggyőződésben, hogy a viták békés rendezése kiegészítője a tartózkodásnak az erőszaktól és az erőszakkal való fenyegetéstől, és mindkettő alapvető, jóllehet nem kizárólagos tényezője a béke és a biztonság fenntartásának és megszilárdításának;

attól az óhajtól vezérelve, hogy megszilárdítsák és tökéletesítsék a viták békés rendezésére rendelkezésükre álló eszközöket;

1. Elhatározták, hogy folytatják a viták békés rendezésére általánosan elfogadható, a meglevő eszközök kiegészítésére irányuló módszer vizsgálatát és kimunkálását, s ebből a célból folytatják a munkát az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet második szakaszán Svájc által benyújtott „A viták békés rendezésének európai rendszeréről szóló egyezménytervezet"-en, valamint más, ezzel összefüggő és ilyen módszer kidolgozására irányuló javaslatokon.

2. Elhatározzák, hogy Svájc meghívására összehívják valamennyi részt vevő állam szakértőinek ülését a fenti 1. pontban megjelölt feladat teljesítése céljából, az Értekezletet követő intézkedések keretében és annak eljárási szabályai szerint, ahogy azt „Az Értekezletet követő intézkedések" című fejezetben meghatározták.

3. Erre a szakértői ülésre a részt vevő államok külügyminiszterei által kinevezett képviselőknek „Az Értekezletet követő intézkedések" című fejezet értelmében 1977-re előirányzott találkozója után kerül sor; e szakértői ülés munkájának eredményeit a kormányok elé terjesztik.

2.

OKMÁNY ÉS BIZALOMERŐSÍTŐ INTÉZKEDÉSEKRŐL ÉS A BIZTONSÁG ÉS LESZERELÉS EGYES VONATKOZÁSAIRÓL

A részt vevő államok,

attól az óhajtól vezérelve, hogy megszüntessék a közöttük lehetséges feszultség okait és ezzel hozzájáruljanak a béke és a biztonság erősítéséhez a világon;

eltökélten arra, hogy erősítsék egymás között a bizalmat és ezzel hozzájáruljanak a stabilitás és biztonság növeléséhez Európában;

eltökélten továbbá arra, hogy egymás közti kapcsolataikban, valamint nemzetközi kapcsolataikban általában tartózkodni fognak attól, hogy erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést alkalmazzanak bármely állam területi épsége vagy politikai függetlensége ellen, vagy bármely más módon, amely összeegyeztethetetlen az Egyesült Nemzetek Szervezetének céljaival és a részt vevő államok kölcsönös kapcsolatait vezérlő elvekről szóló, e Záróokmányban elfogadott Nyilatkozattal, miként azt e Záróokmányban elfogadták;

elismerve annak szükségességét, hogy hozzájáruljanak a fegyveres konfliktus veszélyeinek és az olyan katonai tevékenység félreértéséből vagy hibás értékeléséből származó veszélyeknek a csökkentéséhez, amelyek aggodalmat ébreszthetnek, különösen olyan helyzetben, amikor a részt vevő államok híján vannak a világos és időben kapott információknak az ilyen tevékenység természetéről;

figyelembe véve a feszültség csökkentését és a leszerelés előmozdítását célzó erőfeszítésekkel kapcsolatos megfontolásokat;

elismerve, hogy elő fogja segíteni a kapcsolatok fejlesztését és a kölcsönös megértést, ha a hadgyakorlatok alkalmával meghívás alapján megfigyelőket cserélnek;

tanulmányozva a nagyobb katonai mozgások előzetes bejelentésének kérdését a bizalomerősítéssel összefüggésben;

elismerve, hogy vannak más módok is, amelyekkel az egyes államok ezen túlmenően hozzájárulhatnak közös céljaik eléréséhez;

meggyőződve a nagyobb hadgyakorlatok előzetes bejelentésének politikai fontosságáról a kölcsönös megértés előmozdítása és a bizalom, a stabilitás és a biztonság erősítése céljából;

elfogadva mindegyikük felelősségét, hogy előmozdítsák ezen célkitűzéseket és végrehajtsák ezen intézkedést az elfogadott kritériumoknak és módozatoknak megfelelően, ami lényeges ezen célkitűzések megvalósítása érdekében;

elismerve, hogy ez a politikai döntésből eredő intézkedés önkéntes alapon nyugszik;

elfogadták a következőt:

I.

Nagyobb hadgyakorlatok előzetes bejelentése

Nagyobb hadgyakorlataikat a szokásos diplomáciai csatornákon be fogják jelenteni valamennyi részt vevő államnak az alábbi rendelkezéseknek megfelelően:

Bejelentést fognak tenni azokról a nagyobb hadgyakorlatokról, amelyeken a csapatok teljes létszáma, önállóan vagy összetetten, bármely lehetséges légi vagy haditengerészeti összetevőkkel együtt meghaladja a 25 000 főt (jelen értelmezésben a „csapatok" szó kétéltű és légi deszant erőket is magába foglal). Kétéltű vagy légi deszant csapatok önálló hadgyakorlatai vagy az ilyen csapatok bevonásával végrehajtandó együttes hadgyakorlatok esetén ezek a csapatok beszámítandók a teljes létszámba. Továbbá olyan együttes hadgyakorlatok esetén, amelyek nem érik el a fenti teljes létszámot, de amelyeken szárazföldi erők jelentős létszámú kétéltű vagy légi deszant erőkkel, vagy mindkettővel közösen vesznek részt, szintén adható bejelentés.

Bejelentést fognak tenni azokról a nagyobb hadgyakorlatokról, amelyeket bármely részt vevő állam területén Európában, valamint adott esetben az ahhoz csatlakozó tengeri térségben és légtérben tartanak.

Olyan részt vevő állam esetében, amelynek területe Európán kívülre terjed ki, előzetes bejelentést csak azokról a hadgyakor-

latokról szükséges adni, amelyeket annak bármely részt vevő állammal szemben levő vagy azzal közös határától 250 km-es körzeten belül hajtanak végre, a részt vevő államnak azonban nem szükséges előzetes bejelentést tennie azokban az esetekben, amikor ez a körzet egyúttal a részt vevő államnak azon határához csatlakozik, amely egy nem európai nem részt vevő állammal szemben helyezkedik el, vagy azzal közös.

Bejelentést 21, vagy több nappal a hadgyakorlat kezdete előtt fognak tenni, vagy olyan hadgyakorlat esetén, amelyet rövidebb határidőn belül rendelnek el, annak kezdő napja előtt a legkorábban lehetséges alkalommal.

A bejelentés tájékoztatást fog tartalmazni a hadgyakorlat elnevezéséről, ha van ilyen, általános céljáról és az abba bevont államokról, a részt vevő erők típusáról vagy típusairól és számszerű erejéről, végrehajtásának körzetéről és várható időtartamáról. A részt vevő államok, amennyiben lehetséges, megfelelő kiegészítő tájékoztatást is fognak adni, különösen a részt vevő erők összetételéről és ezen erők bevonásának idejéről.

Egyéb hadgyakorlatok előzetes bejelentése

A részt vevő államok elismerik, hogy hozzájárulhatnak a bizalom további erősítéséhez és a biztonság és stabilitás fokozásához, és e célból alacsonyabb szintű hadgyakorlatokat is bejelenthetnek más részt vevő államoknak, különös tekintettel azokra, amelyek az ilyen hadgyakorlatok körzetéhez közel helyezkednek el.

Ugyanilyen célból, a részt vevő államok egyúttal elismerik, hogy egyéb általuk lefolytatott hadgyakorlatokat is bejelenthetnek.

Megfigyelők cseréje

A részt vevő államok meghívnak más részt vevő államokat, önként és kétoldalú alapon, a kölcsönösség és valamennyi részt vevő állam iránt tanúsított jóakarat szellemében, küldjenek megfigyelőket a hadgyakorlatok megszemlélésére;

A meghívó állam fogja meghatározni minden egyes esetben a megfigyelők létszámát, a részvételükkel kapcsolatos eljárásokat és feltételeket, és fog adni más, általa hasznosnak ítélt tájékoztatást Biztosítja a megfelelő előfeltételeket és a vendéglátást.

A meghívást a szokásos diplomáciai csatornákon a lehető legkorábban juttatják el.

Nagyobb katonai mozgások előzetes bejelentése

A helsinki tanácskozások Záró ajánlásainak megfelelően, a részt vevő államok tanulmányozták a nagyobb katonai mozgások előzetes bejelentésének kérdését, mint olyan intézkedést, amely erősíti a bizalmat.

Ennek megfelelően a részt vevő államok elismerik, hogy saját belátásuk szerint és azzal a céllal, hogy hozzájáruljanak a bizalomerősítéshez, bejelenthetik nagyobb katonai mozgásaikat.

Ugyanilyen szellemben az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő államok a nagyobb katonai mozgások előzetes bejelentésének kérdését további megfontolás tárgyává teszik, szem előtt tartva többek között az ebben az okmányban foglalt intézkedések végrehajtása során szerzett tapasztalatokat.

Egyéb bizalomerősítő intézkedések

A részt vevő államok elismerik, hogy más módok is vannak, amelyekkel közös célkitűzéseik előmozdíthatók.

Elsősorban a kölcsönösség megfelelő tekintetbevételével és a jobb kölcsönös megértés céljából, elő fogják mozdítani katonai személyzetük meghívás útján történő cseréjét, beleértve katonai küldöttségek látogatásait.

* * *

Annak érdekében, hogy teljesebbé tegyék hozzájárulásukat a bizalomerősítéssel kapcsolatos közös célkitűzésükhöz, a részt vevő államok, amikor a nagyobb hadgyakorlatok előzetes bejelentésére vonatkozó rendelkezések hatálya alá eső körzetben folytatják katonai tevékenységeiket, kellőképpen figyelembe fogják venni és tiszteletben fogják tartani ezt a célkitűzést.

Elismerik továbbá, hogy a fent kifejtett rendelkezések végrehajtása útján szerzett tapasztalatok, további erőfeszítésekkel együtt, elvezethetnek a bizalom erősítését célzó intézkedések fejlesztéséhez és kiszélesítéséhez.

II.

Leszerelésre vonatkozó kérdések

A részt vevő államok elismerik valamennyiük érdekeltségét a katonai szembenállás csökkentését és a leszerelés előmozdítását célzó erőfeszítésekben, amelyeknek az a rendeltetése, hogy kiegészítsék a politikai enyhülést Európában és erősítsék biztonságukat. Meggyőződtek annak szükségességéről, hogy hatékony intézkedéseket foganatosítsanak e területeken, amelyek méretüknél és természetüknél fogva végeredményben lépéseket jelentenek az általános és teljes leszerelésnek szigorú és hatékony

nemzetközi ellenőrzés mellett történő megvalósítása felé, amelynek a béke és a biztonság megerősödését kell eredményeznie az egész világon.

III.

Általános megfontolások

Fontolóra véve azokat a nézeteket, amelyek a biztonságnak Európában az enyhülés és leszerelés előmozdítását célzó közös erőfeszítések útján történő erősítésével kapcsolatos különböző kérdésekben kifejezésre jutottak, a részt vevő államok, amikor ilyen erőfeszítésekben vesznek részt, ebben az összefüggésben különösen a következő lényeges megfontolásokból fognak kiindulni:

— a biztonság politikai és katonai vonatkozásainak egymást kiegészítő jellegéből;

— minden egyes részt vevő állam biztonsága és az európai biztonság mint egész közötti kölcsönös összefüggésből és abból a viszonyból, amely a világ biztonságának tágabb értelmében, az európai biztonság és a földközi-tengeri térség biztonsága között fennáll;

— az Európai Bizonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő valamennyi állam biztonsági érdekeinek tiszteletben tartásából, amelyek hozzátartoznak szuverén egyenlőségükhöz;

— annak fontosságából, hogy a tárgyaló fórumokon részt vevők fordítsanak gondot arra, hogy a tárgyhoz tartozó fejlődésről, előrehaladásról és eredményekről megfelelő alapon tájékoztassák az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten részt vevő más államokat, és másfelől, ezen államok bármelyikének jogos érdekeltségéből, hogy nézeteit megtárgyalják.

EGYÜTTMŰKÖDÉS A GAZDASÁG, A TUDOMÁNY ÉS A TECHNIKA, VALAMINT A KÖRNYEZETVÉDELEM TERÜLETÉN

A részt vevő államok,

abban a meggyőződésben, hogy a kereskedelem, az ipar, a tudomány és a technika, a környezetvédelem és a gazdasági tevékenység más területein folyó együttműködés fejlesztésére irányuló erőfeszítéseik hozzájárulnak Európa és az egész világ békéjének és biztonságának megszilárdításához,

elismerve, hogy az együttműködés ezeken a területeken elősegítené a gazdasági és a társadalmi haladást és az életkörülmények javulását,

tudatában gazdasági és társadalmi rendszerük különbözőségének,

megerősítve készségüket, hogy intenzívebben együttműködnek egymással, tekintet nélkül rendszerükre,

elismerve, hogy ez az együttműködés a gazdasági fejlettségi színvonalkülönbségek kellő figyelembevételével az egyenlőség és a felek kölcsönös megelégedése alapján fejleszthető, valamint az olyan viszonosság alapján, amely egészében lehetővé teszi, hogy méltányosan osszák el az összehasonlítható terjedelmű előnyöket és kötelezettségeket, tiszteletben tartva a két- és többoldalú megállapodásokat,

szem előtt tartva a világ összes fejlődő országának érdekeit, beleértve a részt vevő államok közöttieket is, amennyiben azok gazdasági szempontból fejlődő szintűek, megerősítve, hogy készek együttműködni az Egyesült Nemzetek Szervezete illetékes szervei által a fejlődéssel kapcsolatos okmányokban meghatározott célok és feladatok megvalósítása érdekében, abban az értelemben, hogy a részt vevő államok mindegyike fenntartja ezekkel kapcsolatban elfoglalt álláspontját; megkülönböztetett figyelmet fordítva a legkevésbé fejlett országokra,

abban a meggyőződésben, hogy a világméretekben növekvő kölcsönös gazdasági függőség sürgeti a hatékonyabb, közös erőfeszítések növelését az olyan alapvető világgazdasági problémák megoldása érdekében, mint amilyenek az élelmezési, az energia-, az alapanyag-, a valutáris és pénzügyi problémák, és ezért hangsúlyozza a tartós és igazságos nemzetközi gazdasági kapcsolatok elősegítésének szükségességét, ami elősegítené valamennyi ország tartós és sokoldalú gazdasági fejlődését,

tekintetbe véve az illetékes nemzetkozi szervezetekben már megkezdett tevékenységet és attól az óhajtól vezérelve, hogy felhasználják az e szervezetek, elsősorban az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága nyújtotta lehetőségeket az Értekezlet záródokumentumaiban foglalt rendelkezések végrehajtására,

úgy ítélve meg, hogy a következő szövegekben foglalt irányelveknek és konkrét ajánlásoknak az a céljuk, hogy elősegítsék kölcsönös gazdasági kapcsolataik további fejlődését és abban a meggyőződésben, hogy együttműködésüknek ezen a területen a részt vevő államok kölcsönös kapcsolatait vezérlő elvek teljes tiszteletben tartásával kell megvalósulnia, a vonatkozó okmányban kifejtettek értelmében,

elfogadták a következőket:

1. KERESKEDELEM

Általános rendelkezések

A részt vevő államok,

annak tudatában, hogy a nemzetközi kereskedelemnek, mint a gazdasági növekedés és a társadalmi haladás egyik legfontosabb tényezőjének szerepe egyre nő;

elismerve, hogy a kereskedelem együttműködésük egyik lényeges területe, és szem előtt tartva, hogy a fenti bevezető részben foglalt rendelkezések különösképpen erre a területre vonatkoznak.

úgy ítélve meg, hogy a részt vevő államok közötti kereskedelem volumene és szerkezete nem minden esetben felel meg gazdasági, valamint tudományos és műszaki fejlettségük jelenlegi szintje által nyújtott lehetőségeknek,

eltökélték, hogy gazdasági együttműködésük módozatainak alapján elősegítik egymás közötti kereskedelmük és szolgáltatáscseréjük bővítését és kedvező feltételeket teremtenek ehhez a fejlődéshez;

elismerik azt a kedvező hatást, amelyet a legnagyobb kedvezmény elvének alkalmazása gyakorolhat a kereskedelem fejlődésére;

ösztönözni fogják a kereskedelem kibővítését a lehető legszélesebb, sokoldalú alapon, arra törekedve, hogy kihasználják a különféle gazdasági és kereskedelmi lehetőségeket;

elismerik a két- és többoldalú kormányközi, valamint egyéb egyezmények fontosságát a kereskedelem hosszú távú fejlesztése szempontjából;

megállapítják, hogy a nemzetközi kereskedelem fejlesztése szempontjából jelentősek a valutáris és pénzügyi kérdések, és oly módon fognak törekedni megoldásukra, hogy hozzájáruljanak az áruforgalom tartós növeléséhez;

törekedni fognak arra, hogy csökkentsék, illetve fokozatosan felszámolják a kereskedelem fejlesztésének mindennemű akadályát;

elősegítik a kereskedelmi forgalom állandó növekedését, lehetőleg elkerülve a nagyobb ingadozásokat árucseréjükben;

úgy vélik, hogy különböző árukkal lebonyolított kereskedelmüket oly módon kell folytatniuk, hogy az ne okozzon súlyos kárt, vagy ne fenyegessen károkozással ezen áruk belföldi piacán, esetenként pedig ne okozzon piaczavarást, elsősorban a hasonló vagy közvetlen konkurrens áruk hazai termelőinek kárára; ami a piaczavarás fogalmát illeti, ez értelemszerűen nem használható nemzetközi szerződéseik vonatkozó rendelkezéseivel ellentétesen; amennyiben védő rendszabályokhoz folyamodnak, a rájuk hatályos nemzetközi egyezményekből ebben a vonatkozásban fakadó kötelezettségeikkel összhangban járnak el, és tekintetbe veszik a közvetlenül érintett felek érdekeit;

kellő figyelmet fordítanak a kereskedelem fejlesztését és szerkezetének diverzifikálását szolgáló intézkedésekre;

megállapítják, hogy a kereskedelemnövelés és diverzifikálása hozzájárulhat az áruválaszték bővítéséhez;

kívánatosnak tartják, hogy kedvező feltételeket teremtsenek a cégek, szervezetek és vállalatok részvételéhez a kereskedelem fejlesztésében.

A részt vevő államok,

annak tudatában, hogy az üzleti kapcsolatok javítása és az üzleti kapcsolatokban ezzel együtt növekvő bizalom jelentősen hozzájárulhat a kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok fejlődéséhez,

intézkedéseket tesznek, hogy tovább javítsák a feltételeket a külkereskedelemben érdekelt hivatalos szervek, különféle szervezetek, vállalatok, cégek és bankok képviselői közötti kapcsolatok bővítéséhez; köztük, ahol ez célszerű, az áruk és szolgáltatások eladói és felhasználói közötti kapcsolatok bővítéséhez, aminek célja a kereskedelmi lehetőségek tanulmányozása, szerződések kötése és végrehajtásuk ellenőrzése, valamint a szervizszolgáltatások nyújtása;

szorgalmazni fogják, hogy a külkereskedelemben érdekelt szervezetek, vállalatok és cégek hozzanak intézkedéseket üzleti tárgyalásaik meggyorsítására;

ezenkívül intézkedéseket tesznek a külkereskedelemben érdekelt külföldi szervezetek, vállalatok, cégek és bankok képviselői munkafeltételeinek javítására, főleg oly módon, hogy:

— biztosítják a szükséges információt, beleértve az említett szervezetek állandó képviseleteinek létesítésére és működésére vonatkozó törvényekről és eljárásokról szóló tájékoztatást;

— a lehető legkedvezőbben bírálják el az állandó képviseletek és az e célra szolgáló irodák létesítésére vonatkozó kérelmeket, beleértve adott esetben a két vagy több cég közös irodájára vonatkozó igényeket;

— szorgalmazzák, hogy a fenti szervezetek összes képviselője számára egyformán biztosítsák a lehető legkedvezőbb feltételeket, a szállodai elhelyezést, a kommunikációs eszközöket és a

normális igényeket kielégítő egyéb szolgáltatásokat, valamint az állandó képviseletek számára megfelelő szolgálati és lakóhelyiségeket;

megállapítják ezen intézkedések jelentőségét a kis- és középvállalatok részt vevő államok közötti kereskedelemben való részvételének össztönzésében.

Gazdasági és kereskedelmi információ

A részt vevő államok,

annak tudatában, hogy a nemzetközi kereskedelem fejlődésében növekszik a gazdasági és kereskedelmi információ szerepe,

úgy ítélve meg, hogy a gazdasági információk természeténél fogva lehetővé kell tennie a megfelelő piacelemzést, valamint a közép- és hosszú távú előrejelzések kidolgozását, hozzájárulva ezzel a kereskedelmi forgalom folyamatosságának megteremtéséhez és a kereskedelmi lehetőségek jobb kihasználásához,

kifejezve készségüket a gazdasági és a vonatkozó adminisztratív információ minőségének javítására, mennyiségének növelésére és terjesztésének fokozására,

úgy ítélve meg, hogy a statisztikai adatok értéke nemzetközi szinten jelentős mértékben összehasonlíthatóságuktól függ,

elő fogják segíteni, hogy a gazdasági és a kereskedelmi információkat rendszeresen és a lehető legrövidebb időn belül publikálják és terjesszék, különösen:

— a termelésre, a nemzeti jövedelemre, a költségvetésre, a fogyasztásra és a termelékenységre vonatkozó statisztikai adatokat;

— a külkereskedelmi statisztikát, amelyet összehasonlítható osztályozás alapján dolgoznak ki, termékszintre bontva, a volumen, az érték, valamint a származási és a rendeltetési ország feltüntetésével;

— a külkereskedelemre vonatkozó törvényeket és rendelkezéseket;

— a kereskedelem fejlődését szolgáló gazdasági prognózisok készítéséhez felhasználható információt, pl. azokat, amelyek a nemzetgazdasági tervek és programok általános irányvonalára vonatkoznak;

— egyéb információt, amely segíti az üzletembereket a kereskedelmi kapcsolatokban, pl. időszakos tájékoztatókat a külkereskedelemben érdekelt cégek és szervezetek jegyzékeit, és, ha erre mód van, szervezeti sémáit;

ösztönözni fogják a fentiekkel együtt a gazdasági és kereskedelmi információcsere fejlesztését, amikor ez célszerű, gazdasági, tudományos-műszaki kooperációs vegyes bizottságok, nemzeti és vegyes kereskedelmi kamarák és egyéb illetékes testületek révén;

támogatni fogják, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának keretén belül tanulmányozzák a külkereskedelmet érintő törvényekre és rendelkezésekre, valamint az ezekben bekövetkezett változásokra vonatkozó sokoldalú tájékoztatási rendszer létrehozásának lehetőségét;

ösztönözni fogják a statisztikai nómenklatúrák egyeztetésére irányuló munkálatokat nemzetközi szinten, különösen az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának keretében.

A részt vevő államok,

elismerve, hogy a nemzetközi kereskedelem bővítése szempontjából fontos a termelés hozzáigazítása a külföldi piac igényeihez,

annak tudatában, hogy az exportőröknek szükségük van a potenciális fogyasztók igényeinek lehető legpontosabb ismeretére és számbavételére,

szorgalmazni fogják, hogy a külkereskedelemben érdekelt szervezetek, cégek és vállalatok tovább bővítsék a hatékony értékesítéshez szükséges ismereteket és módszereket;

ösztönözni fogják a kereskedelem fejlesztését elősegítő intézkedések megvalósításához szükséges feltételek megjavítását és az importtermékek vonatkozásában a felhasználók szükségleteinek kielégítését, különösen a piackutatás és a reklám révén, valamint, ha célszerű, a szolgáltatási hálózat megszervezése, a pótalkatrész-ellátás, a szervíz-szolgáltatás révén, valamint a szükséges helyi műszaki személyzet kiképzése útján;

ösztönözni fogják a nemzetközi együttműködést a kereskedelem fejlesztése terén, ideértve a marketinget, valamint az e témákban a nemzetközi szervezetek, különösen az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottsága keretében folyó munkát.

2. IPARI KOOPERÁCIÓ ÉS KÖZÖS ÉRDEKELTSÉGŰ TERVEK

Ipari kooperáció

A részt vevő államok,

úgy ítélve meg, hogy az ipari kooperáció, amelyet gazdasági jellegű meggondolások motiválnak,

— tartós kapcsolatokat hozhat létre, erősítve ezzel a hosszú távú gazdasági együttműködést a maga egészében,

— hozzájárulhat a gazdasági növekedéshez, valamint a nemzetközi kereskedelem fejlesztéséhez és diverzifikálásához és a korszerű technológia szélesebb körű alkalmazásához,

— elősegítheti az egymást kiegészítő gazdasági adottságok kölcsönösen előnyös felhasználását az összes termelési tényező jobb hasznosítása révén, és

— meggyorsíthatja az ilyen kooperáció összes résztvevőjének ipari fejlődését,

ösztönözni szándékoznak országaik illetékes szervezetei, vállalatai és cégei között az ipari kooperáció fejlesztését;

úgy ítélik meg, hogy az ipari kooperáció megkönnyíthető az érdekelt felek között kormányközi és egyéb kétoldalú és többoldalú egyezményekkel;

megjegyzik, hogy az ipari kooperáció ösztönzésekor szem előtt fogják tartani országaik gazdasági szerkezetét és fejlettségi szintjét:

megállapítják, hogy az ipari kooperáció az illetékes szervezetek, vállalatok és cégek között gazdasági meggondolások alapján kötött szerződések útján valósul meg;

kifejezik készségüket, hogy elősegítsenek olyan intézkedéseket, amelyeknek célja az ipari kooperáció szempontjából kedvező feltételek létrehozása;

elismerik, hogy az ipari kooperáció a gazdasági kapcsolatoknak több olyan formáját öleli fel, amelyek túllépnek a hagyományos kereskedelmi kapcsolatok keretein, valamint azt, hogy az ipari kooperációs szerződések megkötésekor a partnerek együttesen határozzák meg az együttműködés formáit és feltételeit, figyelembe véve kölcsönös érdekeiket és lehetőségeiket;

elismerik továbbá, hogy amennyiben kölcsönös érdekeik úgy kívánják, az ipari kooperáció fejlesztésére hasznosak lehetnek az olyan konkrét formák, mint a közös termelés és értékesítés, a termelési és az értékesítési szakosodás, ipari üzemek létesítése, bővítése és korszerűsítése, az ipari létesítmények létrehozásában való együttműködés abból a célból, hogy az előállított termékekből részesedjenek, továbbá vegyes vállalatok létesítése, szakismeret, műszaki információ, szabadalmak és licencek cseréje, valamint közös ipari kutatás meghatározott együttműködési tervek keretében;

elismerik, hogy az ipari kooperáció új formái alkalmazhatók a konkrét igényeknek megfelelően;

megállapítják az olyan gazdasági, kereskedelmi, műszaki és adminisztratív információ jelentőségét, amely biztosíthatja az ipari kooperáció fejlődését;

kívánatosnak tartják:

— az ipari kooperációt érintő információ minőségének javítását és mennyiségének bővítését, különös tekintettel a vonatkozó törvényekre és rendelkezésekre, beleértve a valutáris szabályozásra vonatkozó információét, továbbá a népgazdasági tervek és programok fő irányvonalaira, valamint a programok prioritására és a piac gazdasági feltételeire vonatkozó információt, és

— az erről megjelent anyagok terjesztését a lehető legrövidebb időn belül;

ösztönözni fogják az ipari kooperációra vonatkozó információ- és tapasztalatcsere összes formáját, többek között a potenciális partnerek közötti kapcsolatok útján, és amikor ez célszerű, a gazdasági, ipari, műszaki és tudományos együttműködési vegyes bizottságokon, a nemzeti és vegyes kereskedelmi kamarákon és más megfelelő testületeken keresztül;

kívánatosnak tartják, hogy az ipari kooperáció fejlesztése érdekében ösztönözzék az ilyen kooperáció lehetőségeinek tanulmányozását és ilyen jellegű tervek megvalósítását, és ebből a célból intézkedéseket tesznek többek között arra, hogy megkönnyítsenek és bővítsenek az illetékes szervezetek, vállalatok és cégek és megfelelő szakembereik közötti mindennemű üzleti kapcsolatot;

megjegyzik, hogy az Értekezlet által az üzleti kapcsolatokra vonatkozóan elfogadott kereskedelmi és gazdasági rendelkezések az ipari kooperációban érdekelt külföldi szervezetekre, vállalatokra és cégekre is alkalmazandók, tekintetbe véve az ilyen kooperáció sajátos feltételeit, és különösen törekedni fognak arra, hogy a kooperációs létesítmények megvalósításában részt vevő személyzet számára biztosítsák a megfelelő munkafeltételeket;

kívánatosnak tartják, hogy az ipari kooperációs létesítményekre tett ajánlatok kellőképpen konkrétak legyenek és tartalmazzák a szükséges gazdasági és műszaki adatokat, különösen a létesítmény költségeinek előzetes becslését, az együttműködés tervezett formáira és az értékesítési lehetőségekre vonatkozó adatokat, hogy a potenciális partnerek előzetesen tanulmányozhassák ezeket az ajánlatokat és a lehető legrövidebb időn belül dönthessenek róluk;

ösztönözni fogják az ipari kooperációban érdekelt feleket, hogy hozzanak intézkedéseket az együttműködési szerződések megkötéséről folyó tárgyalások meggyorsítására;

ajánlják, hogy továbbra is tanulmányozzák, például az Egyesült Nemzetek Szervezetének Európai Gazdasági Bizottsága keretében, milyen módon adható az érdekelt feleknek több tá-

jékoztatás az ipari kooperáció általános feltételeiről, illetve útmutatás az ilyen jellegű szerződések kidolgozásához;

kívánatosnak tartják az ipari kooperációs létesítmények megvalósítási feltételeinek további javítását, különös tekintettel:

— az ipari kooperációs létesítményekben részt vevő partnerek érdekvédelmére, beleértve tulajdonuk minden formájának jogi védelmét;

— gazdaságpolitikájuk, különösen nemzetgazdasági terveik és programjaik keretein belül az ipari kooperáció szükségleteinek és lehetőségeinek figyelembevételére, gazdasági rendszerükkel összeegyeztethető módon;

kívánatosnak tartják, hogy a partnerek az ipari kooperációs szerződések megkötésekor fordítsanak kellő figyelmet azokra a rendelkezésekre, amelyek előírják, hogy a szerződések teljesítése folyamán nyújtsanak megfelelő segítséget egymásnak és biztosítsák a szükséges információt, különösen szem előtt tartva, hogy az együttműködés eredményeként előállított termék műszaki színvonala és minősége megfelelő legyen;

elismerik, hogy hasznos a kis- és középvállalatok eddiginél nagyobb mértékű részvétele az ipari együttműködési tervekben.

Közös érdekeltségű tervek

A részt vevő államok,

úgy ítélve meg, hogy gazdasági potenciáljuk és természeti erőforrásaik lehetővé teszik a hosszú távú együttműködésüket nagyszabású közös érdekeltségű tervek együttes megvalósítása útján, akár regionális vagy szubregionális méretekben is, és hogy ezek a tervezetek elősegíthetik az együttműködő országok gazdasági fejlődésének meggyorsítását,

kívánatosnak tartva, hogy az összes ország illetékes szervezeteinek, vállalatainak és cégeinek módjukban álljon, hogy kifejezzék ilyen tervekben való részvételi szándékukat és megegyezés esetén részt vehessenek megvalósításukban,

megállapítva, hogy az Értekezleten az ipari kooperációra vonatkozóan elfogadott rendelkezések a közös érdekeltségű tervekre is alkalmazhatók,

szükségesnek tartják megfelelő esetekben az illetékes és érdekelt szervezetek, vállalatok és cégek ösztönzését arra, hogy tanulmányozzák közös érdekeltségű tervek megvalósításának lehetőségét az energiaforrások és a nyersanyag-felhasználás, valamint a szállítás és hírközlés területén;

kívánatosnak tartják, hogy a szervezetek, vállalatok és cégek a közös érdekeltségű tervekben való részvétel lehetőségeinek tanulmányozásakor megfelelő csatornákon keresztül kicseréljék potenciális partnereikkel e tervekre vonatkozó szükéges gazdasági, jogi, pénzügyi és műszaki információikat;

úgy vélik, hogy az energiaforrások, különösen a nyersolaj, a földgáz és a szén, valamint az ásványi nyersanyagok, főképp a vasérc és a bauxit kitermelése és feldolgozása alkalmas területeknek bizonyulnak a hosszú távú gazdasági együttműködés erősítésére és ennek lehetséges következményeként a kereskedelem fejlesztésére;

úgy vélik, hogy a hosszú távú gazdasági együttműködést célzó közös érdekeltségű tervek lehetősége a következő területeken is fennáll:

— Európán belüli villamosenergia-csere a villamos erőművek kapacitásának lehető legésszerűbb kihasználása céljából;

— együttműködés új energiaforrások kutatásában, különösen az atomenergia terén;

— a közúthálózat fejlesztése és együttműködés az összefüggő európai víziúthálózat kialakításában;

— együttműködés a kombinált szállítási rendszerek és a konténeres szállítás eszközeinek kutatásában és fejlesztésében;

ajánlják a közös érdekeltségű tervekben részt venni kívánó államoknak, hogy tanulmányozzák: milyen feltételek mellett lehetséges ilyen tervezetek kidolgozása, és, amennyiben kívánatos, teremtsék meg gyakorlati megvalósításuk szükséges feltételeit.

3. A KERESKEDELEMMEL ÉS AZ IPARI KOOPERÁCIÓVAL ÖSSZEFÜGGŐ RENDELKEZÉSEK

A szabványok és a műszaki előírások egységesítése

A részt vevő államok,

elismerve, hogy a szabványok és a műszaki előírások nemzetközi egységesítése, valamint a bizonylati rendszer területén folyó nemzetközi együttműködés fejlesztése a nemzetközi kereskedelem és az ipari kooperáció útjában álló technikai akadályok megszüntetésének fontos eszköze, ami egyszersmind elősegíti a nemzetközi kereskedelem és az ipari kooperáció fejlesztését, valamint a termelékenység növelését;

megerősítik érdekeltségüket a szabványok és a műszaki előírások lehető legszélesebb körű nemzetközi egységesítésében;

kifejezik azt a készségüket, hogy elősegítik a szabványokra és a műszaki előírásokra vonatkozó minőségi bizonylatok kölcsönös elfogadását kimondó nemzetközi egyezmények és más megfelelő megállapodások kötését;

kívánatosnak tartják a nemzetközi együttműködés bővítését a szabványositás kérdéseiben, és különösen támogatják az ezzel foglalkozó kormányközi és más illetékes szervezetek tevékenységét.

Választott bíróság

A részt vevő államok,

elismerve, hogy a kereskedelmi áru- és szolgáltatáscsere ügyletekből, valamint ipari kooperációs szerződésekből eredő viták gyors és méltányos rendezése hozzájárulhat a kereskedelem és az együttműködés bővítéséhez és megkönnyítéséhez,

abból kiindulva, hogy a választott bíróság az ilyen viták rendezésének megfelelő eszköze,

ajánlják országaik szervezeteinek, vállalatainak, cégeinek, hogy a megfelelő esetekben csatoljanak választott bírósági záradékot kereskedelmi, ipari kooperációs vagy speciális szerződéseikhez;

ajánlják, hogy a választott bíróságra vonatkozó rendelkezések kölcsönösen elfogadható szabályösszesítés alapján írják elő a választott bírósági eljárást, és tegyék lehetővé, hogy harmadik országban is lefolytatható legyen a hatályos kormányközi és egyéb vonatkozó egyezmények figyelembevételével.

Speciális kétoldalú egyezmények

A részt vevő államok,

annak tudatában, hogy meg kell könnyíteni a külkereskedelmet és elő kell mozdítani az ipari kooperáció új formáinak megvalósítását,

kedvezően fogják elbírálni a kereskedelem és az ipari kooperáció különböző, közös érdeklődésre számot tartó kérdéseivel kapcsolatos speciális kétoldalú egyezményeket, különösképpen azokat, amelyeknek célja a kettős adóztatás elkerülése, a nyereség átutalásának és a beruházott eszközök értéke visszatérülésének megkönnyítése.

4. TUDOMÁNY ÉS TECHNIKA

A részt vevő államok,

abban a meggyőződésben, hogy a tudományos-műszaki együttműködés jelentősen hozzájárul biztonságuk és együttműködésük erősítéséhez azáltal, hogy előmozdítja a közös érdekű problémák hatékony megoldását és az emberi élet feltételeinek javítását,

úgy ítélve meg, hogy ennek az együttműködésnek fejlesztésében fontos az információ- és tapasztalatcsere elősegítése, mivel ez megkönnyíti a tudományos és műszaki vívmányok tanulmányozását és átadását, valamint azt, hogy az érdekelt felek az általuk egyeztetett területeken hozzájuthassanak a kölcsönös előnyök alapján ezekhez a vívmányokhoz,

úgy ítélve meg, hogy a potenciális partnerek, azaz a részt vevő államok illetékes szervezetei, intézményei, vállalatai, tudósai és műszaki szakemberei fogják a kölcsönösen előnyös együttműködés lehetőségeit meghatározni és részleteit kidolgozni,

megerősítve, hogy az ilyen együttműködés megvalósulhat és fejlődhet két- és sokoldalú alapon, kormányzati és kormányközi szinten, például kormányközi és egyéb megállapodások, nemzetközi programok, közös tervek és kereskedelmi csatornák útján, amelyekben felhasználják a kapcsolatok különböző formáit, beleértve a közvetlen és személyes kapcsolatokat is,

annak tudatában, hogy intézkedéseket kell tenni tudományos-műszaki együttműködésük további javítása érdekében,

Az együttműködés javításának lehetőségei

elismerik, hogy adottak a lehetőségek a tudományos és műszaki együttműködés további javítására, és ezért *kifejezik azt a szándékukat,* hogy elhárítják az ilyen együttműködés útjában álló akadályokat, különösen azáltal, hogy

— javítják a tudományos-műszaki információk cseréjének és terjesztésének lehetőségeit a tudományos-műszaki kutatásban és együttműködésben érdekelt felek között, beleértve az ilyen együttműködés megszervezésére és megvalósítására vonatkozó információt is;

— meggyorsítják és jobban megszervezik a tudósok és szakértők cseréjével, a konferenciákkal és az együttműködéssel kapcsolatos nemzetközi látogatásoknak lebonyolítását, beleértve a programokat is;

— nagyobb mértékben használják fel a kereskedelmi csatornákat és tevékenységi formákat az alkalmazott tudományos-műszaki kutatások céljára és az ezen a téren elért eredmények átadására, valamint a szellemi és ipari tulajdont megillető jogvédelmet és információk szolgáltatását e jogokra vonatkozóan;

Az együttműködés területei

úgy vélik, hogy az alábbiakban példaként felsorolt területeken megvannak az együttműködés bővítésének lehetőségei, tekintetbe véve, hogy a részt vevő államok potenciális partnereinek a feladata, hogy meghatározzák és kidolgozzák a kölcsönös érdeklődésre számot tartó és kölcsönösen előnyös terveket és megállapodásokat:

Mezőgazdaság

A növénytermesztés és állattenyésztés termelékenységének növelését szolgáló új módszerek és technológiák kutatása; a vegyészet eredményeinek alkalmazása a mezőgazdaságban; mezőgazdasági gépek tervezése, gyártása és felhasználása; öntözési technológia és egyéb talajjavítási technológiák;

Energia

A meglevő fűtőanyagok és vízienergia-források felhasználásának javítását szolgáló új technológiák az energiatermelés, -szállítás és -elosztás területén, új energiaforrások kutatása, beleértve az atom-, a nap- és a geotermikus energia kutatását;

Uj technológiák, a természeti kincsek ésszerű felhasználása

Új technológiák és berendezések kutatása, amelyek különösen az energiafelhasználás csökkentését biztosítják, valamint a minimumra csökkentik vagy kiküszöbölik a hulladékot;

Közlekedés- és szállítástechnika

Kutatások a közlekedési és szállítóeszközök, valamint nemzetközi, nemzeti és városi közlekedési és szállítási hálózatok kiépítésénél és működtetésénél alkalmazható technológiák területén, beleértve a konténeres szállítást, valamint a közlekedésbiztonságot;

Fizika

A nagy energiák fizikája és a plazmafizika problémáinak tanulmányozása; elméleti és kísérleti magfizikai kutatások;

Kémia

Az elektrokémia és a polimerkémia, a természetes vegyületek, a fémek és ötvözetek problémájának, valamint a korszerűbb kémiai technológiák, különösen az anyagmegmunkálás kémiai

technológiájának kidolgozása, a kémia legújabb eredményeinek gyakorlati alkalmazása az iparban, az építőiparban, valamint a gazdaság más ágazataiban;

Meteorológia és hidrológia

Meteorológiai és hidrológiai kutatások, beleértve az adatgyűjtés, értékelés és adatszolgáltatás módszereit, valamint az adatok meteorológiai és hidrológiai előrejelzésekre való felhasználását;

Oceanográfia

Oceanográfiai kutatások, beleértve a légkör és az óceán kölcsönhatásait;

Szeizmikus kutatások

A földrengések és a velük kapcsolatos geológiai változások tanulmányozása és előrejelzése; a földrengésálló építkezés technológiájának fejlesztése és kutatása és konstrukciók kidolgozása;

A glaciológia, az örökfagy és a hideg éghajlat alatti életfeltételek problémáinak kutatása

Kutatások a glaciológia és az örökfagy területén; szállítás- és építéstechnika; az ember alkalmazkodása a szélsőséges klimatikus feltételekhez, és az őslakosság életfeltételeiben bekövetkezett változások;

Elektronikus számítástechnika, távközlési és információs technika

Elektronikus számítógépek, valamint távközlési és információs rendszerek fejlesztése; az elektronikus számítógépekkel és a távközléssel kapcsolatos technika, beleértve ezek alkalmazását az irányítási rendszerekben, a termelési folyamatokban, az automatizálásban, a gazdasági problémák tanulmányozásában, a tudományos kutatómunkában, valamint az információ gyűjtésében, feldolgozásában és terjesztésében;

Űrkutatás

A világűr kutatása a Föld természeti kincseinek és a bioszférának a tanulmányozása távmegfigyeléssel, különösen műholdak és rakétaszondák felhasználásával;

Orvostudomány és egészségügy

Kutatások a szív- és véredény-, a daganatos és vírusbetegségek, a molekuláris biológia, a neurofiziológia területén, új gyógyszerek létrehozása és kipróbálása, a gyermekgyógyászat, a gerontológia, az egészségügyi szolgáltatások technikája és szervezése időszerű problémáinak tanulmányozása;

Környezeti kutatások

Az emberi környezetre vonatkozó konkrét tudományos és műszaki problémák kutatása,

Az együttműködés formái és módszerei

kifejezik azt a nézetüket, hogy a tudományos és műszaki együttműködésben különösen a következő formák és módszerek alkalmazhatók:

— könyvek, folyóiratok, valamint más tudományos és műszaki kiadványok és beszámolók cseréje és terjesztése az érdekelt szervezetek, tudományos és műszaki intézmények, vállalatok, tudósok és szakemberek között, továbbá a kiadványok ismertetésére és nyilvántartására szervezett nemzetközi programokban való részvétel;

— cserék és látogatások, valamint tudósok és szakemberek egyéb, kölcsönös egyezmények és más megállapodások alapján létesített közvetlen kapcsolatai és érintkezései, amelyeknek olyan céljai lehetnek, mint konzultáció, előadás, tudományos kutatás, beleértve az ehhez szükséges laboratóriumok, tudományos könyvtárak és egyéb dokumentációs központok használatát;

— nemzetközi és országos szintű tudományos-műszaki konferenciák, szimpozionok, szemináriumok, tanfolyamok és más értekezletek szervezése külföldi tudósok és szakemberek részvételével;

— közös érdekeltségű programok és tervek közös kidolgozása és végrehajtása az összes érdekelt fél közötti konzultáció és megállapodás alapján, beleértve, ahol ez lehetséges és célszerű, a tudományos és műszaki kutatóintézmények és -szervezetek közötti tapasztalatcserét és a kutatási eredmények cseréjét, valamint a kutatási programok egyeztetését;

— a kereskedelmi csatornák és módszerek felhasználása a legújabb tudományos-műszaki tapasztalatok tanulmányozására és átadására, ideértve azt is, hogy cégek és vállalatok kölcsönösen előnyös együttműködési megállapodásokat kötnek egymással olyan területeken, amelyekre vonatkozólag megegyeztek, valamint, ahol ez célszerű, közös tudományos kutatási és fejlesztési tervek és programok megvalósítására;

Kívánatosnak tartják az időszakos tudománypolitikai tapasztalat- és információcserét, különösen a kutatásorientáció és a szervezés általános problémáiról, valamint a tudományos és kísérleti nagyberendezések kooperációs alapon történő jobb felhasználásának kérdéseiről;

Ajánlják, hogy a tudományos-technikai együttműködés fejlesztésében a jelen okmányban rögzített együttműködési formák és módszerek mellett teljes mértékben használják fel a két- és sokoldalú, ezen belül a regionális és szubregionális jellegű együttműködés meglevő gyakorlatát;

Ajánlják továbbá, hogy hatékonyabban használják fel a tudományos és műszaki kérdésekkel foglalkozó kormányközi és kormányzati nemzetközi szervezetek lehetőségeit és eszközeit az információ- és tapasztalatcsere javítására, valamint más együttműködési formák kialakítására olyan területeken, amelyekhez közös érdekük fűződik, és hogy ennek érdekében például:

— az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának keretében tanulmányozzák a sokoldalú együttműködés bővítésének lehetőségeit, figyelembe véve a különböző nemzetközi szervezetekben a tervek realizálása és a kutatások megvalósítása során felgyülemlett tapasztalatokat; valamint tanulmányozzák konferenciák, szimpozionok tanulmányi és munkacsoportok szervezésének lehetőségét, beleértve az olyanokat, amelyeken fiatalabb tudósok és mérnökök találkozhatnának kutatási területük kiváló szaktekintélyeivel;

— a nemzetközi tudományos-műszaki együttműködés konkrét programjaiban, ezen belül az UNESCO és más nemzetközi szervezetek programjaiban való részvételükkel elősegítik a folyamatos előrehaladást az e programokban megjelölt célkitűzések megvalósításában, mindenekelőtt az UNISIST programjában kitűzött célok elérését, megkülönböztetett figyelmet fordítva a tájékoztatás, a műszaki tanácsadás, az információellátás és az adatfeldolgozás fejlesztési irányainak meghatározásával kapcsolatos kérdésekre.

5. A KÖRNYEZET

A részt vevő államok,

megerősítve, hogy a környezet védelme és javítása, valamint a természetvédelem és a természeti erőforrásoknak a ma élő és a jövő nemzedékek érdekében történő ésszerű felhasználása nagy jelentőségű feladat a népek jóléte és valamennyi ország gazdasági fejlődése szempontjából, továbbá, hogy számos környezeti probléma, különösen Európában, csak szoros nemzetközi együttműködés útján oldható meg hatékonyan,

elismerve, hogy minden részt vevő államnak a nemzetközi jog elvei értelmében, az együttműködés szellemében olyan intézkedéseket kell tennie, hogy a területén folyó tevékenység ne

okozzon környezeti károsodást más államokban vagy a nemzeti fennhatóság határain kívül eső területeken,

úgy ítélve meg, hogy bármilyen környezeti politika akkor lehet csak sikeres, ha a környezet védelmét és javítását a lakosság minden csoportja és az összes társadalmi erő felelőssége tudatában elősegíti, ami folyamatos és elmélyült felvilágosító munkát igényel, különösen az ifjúság körében,

megerősítve, hogy a tapasztalatok szerint a gazdasági fejlődésnek és a műszaki haladásnak összeegyeztethetőnek kell lennie a környezet védelmének, valamint a történelmi és kulturális értékek megőrzésének feladatával, továbbá, hogy megelőző intézkedésekkel lehet a környezeti károsodást a leghatékonyabban elkerülni, valamint, hogy a természeti erőforrások kiaknázása és a velük való gazdálkodás során meg kell őrizni az ökológiai egyensúlyt,

Az együttműködés céljai

egyetértenek különösen a következő együttműködési célokkal:

— tanulmányozzák, megoldásukra törekedve, azokat a környezeti problémákat, amelyek jellegüknél fogva többoldalú, kétoldalú, regionális vagy szubregionális természetűek, valamint ösztönzik a környezeti kérdések komplex tudományos megközelítésének fejlesztését;

— hatékonyabbá teszik a környezet védelmére irányuló nemzeti és nemzetközi intézkedéseket az adatgyűjtési és elemzési módszerek egybevetése és ahol célszerű, összehangolása révén, a környezetszennyezés problémáira és a természeti erőforrások ésszerű hasznosítására vonatkozó ismeretek bővítése útján, valamint az információcsere, a fogalmak egyeztetése és a lehetőségekhez képest közös környezetvédelmi terminológia kidolgozása segítségével;

— megteszik a szükséges intézkedéseket a környezetvédelmi politika közelítése és, ahol ez célszerű és lehetséges, összehangolása érdekében;

— ösztönzik, ahol lehetséges és célszerű, érdekelt szervezeteik, vállalataik és cégeik nemzeti és nemzetközi szintű erőfeszítéseit, amelyeknek célja, hogy a környezet védelmére és javítására, valamint állapotának megfigyelésére szolgáló berendezéseket fejlesszenek, gyártsanak és korszerűsítsenek.

Az együttműködés területei

E célok eléréséhez a részt vevő államok minden alkalmas lehetőséget felhasználnak arra, hogy együttműködjenek a környezetvédelem terén és különösen az alábbiakban példaként felsorolt területeken:

A levegőszennyezés korlátozása

A szerves eredetű fűtőanyagok és kipufogó gázok kéntelenítése; a nehézfémek, a szilárd részecskék, az aeroszolok és a nitrogén-oxidok által okozott szennyezés korlátozása, különösen a közlekedés, a villamos erőművek és más ipari üzemek esetében; a levegőszennyezésnek és következményeinek megfigyelésére és ellenőrzésére szolgáló rendszerek és módszerek, ideértve a légköri szennyező anyagok nagy távolságra való eljutását;

A vízszennyezés korlátozása és az édesvizek hasznosítása

A vízszennyezés megelőzése, különösen a több ország területén áthaladó folyók és a nemzetközi tavak esetében; a vízminőség-javítás technikai módszerei, valamint az ipari és a háztartási szennyvizek tisztítási módszereinek és eszközeinek továbbfejlesztése; az édesvízkészletek becslésének módszerei és a készletek hasznosításának tökéletesítése, különösen a kevésbé szennyező és kevésbé vízigényes termelési eljárások fejlesztése révén;

A tengeri környezet védelme

A részt vevő államok tengeri környezetének és különösen a Földközi-tengernek a védelme szárazföldi eredetű, valamint a hajók és más vízi járművek által kibocsátott szennyező anyagoktól, nevezetesen a hulladékok és egyéb anyagok vízbe bocsátása miatt keletkező tengerszennyezés megakadályozásáról elfogadott Londoni Egyezmény I. és II. függelékében felsorolt káros anyagoktól; a tenger ökológiai egyensúlyának és a táplálékláncok fenntartásának problémái, különös tekintettel a tengerek és a tengerfenék biológiai és ásványi erőforrásainak feltárására és kiaknázására irányuló tevékenység következtében fellépő problémákra;

Földhasználat és talaj

A földterületek hatékonyabb igénybevételével kapcsolatos problémák, ideértve a talajjavítást, a földterületek művelés alá vonását, illetve helyreállítását; a talajszennyezés, a víz és a szél eróziós hatása, valamint a talajpusztulás egyéb formái elleni küzdelem; a talaj termőképességének megőrzése és fokozása, kellőképpen szem előtt tartva a műtrágyák és a peszticidek alkalmazásának esetleges káros hatásait;

Természetvédelem és természetvédelmi területek

A természet és a természetvédelmi területek megóvása; a meglevő genetikai források, különösen a ritka állatfajok és növényi kultúrák védelme és fenntartása; a természeti ökológiai rendszerek védelme; természetvédelmi területek, valamint egyéb tájvédelmi területek és körzetek létesítése, beleértve azok hasznosítását kutatási, turisztikai, üdülési és egyéb célokra;

A környezeti feltételek javítása lakott területeken

A közlekedéssel, a lakónegyedekkel, a munkahellyel, a városfejlesztéssel és -tervezéssel, valamint a vízellátó és szennyvízelvezető rendszerekkel kapcsolatos környezeti feltételek; a zajártalom mérése és korlátozásának módszerei; a hulladékok gyűj-

tése, feldolgozása és hasznosítása, beleértve az anyagok visszanyerését és visszajuttatását a természetes körforgásba; a biológiailag le nem bomló anyagok pótlasának kutatása;

Alapkutatások, valamint a környezeti változások megfigyelése, előrejelzése és értékelése

Az éghajlatban, a táji környezetben és az ökológiai egyensúlyban a természeti tényezők, valamint az emberi tevékenység hatására beálló változások tanulmányozása; a flórában és a faunában a környezetszennyeződés hatására végbemenő genetikai változások előrejelzése; a statisztikai adatok összehangolása, a környezetmegfigyelés tudományos koncepcióinak és rendszereinek, valamint a bioszférában végbemenő változások egységes megfigyelési, mérési és értékelési módszereinek a kidolgozása; a környezetszennyezettségi szintek és a környezeti károsodások egészségügyi kihatásainak becslése; különböző környezetszennyező anyagok kritériumainak és normáinak tanulmányozása és kidolgozása; a termelésre és a termékfelhasználásra vonatkozó szabályozás;

Jogi és igazgatási intézkedések

Jogi és igazgatási intézkedések a környezet védelmére, ideértve a környezet állapotát befolyásoló tevékenység értékelésére vonatkozó módszerek meghatározását.

Az együttműködés formái és módszerei

A részt vevő államok kijelentik, hogy a környezet védelmével és javításával kapcsolatos problémákat két- és többoldalú, illetve regionális és szubregionális alapon oldják meg, a lehető legteljesebb mértékben felhasználva az együttműködés már meglevő formáit és szervezeti kereteit. Fejlesztik a környezetvédelmi együttműködést, különös figyelmet fordítva az emberi környezetre vonatkozó Stockholmi Nyilatkozatra, valamint az ENSZ-közgyűlés és az Egyesult Nemzetek Szervezetének Euró-

pai Gazdasági Bizottsága környezeti kérdésekkel foglalkozó prágai szimpozion megfelelő határozataira.

A részt vevő államok arra törekszenek, hogy a környezetvédelmi együttműködést különösen az alábbiak révén valósítsák meg:

— tudományos-műszaki információ, dokumentáció és kutatási eredmények cseréje, ideértve a műszaki és a gazdasági tevékenység környezetre gyakorolt lehetséges hatásának meghatározásához szükséges módszerekre vonatkozó információt;

— konferenciák, szimpozionok és szakértői értekezletek szervezése;

— tudósok, szakértők és gyakornokok cseréje;

— különböző környezetvédelmi kérdések tanulmányozására és megoldására irányuló programok és tervek közös kidolgozása és végrehajtása;

— ahol célszerű és szükséges, a környezetvédelmi szabványok és normák összehangolása, különösen azoknak az esetleges kereskedelmi nehézségeknek az elkerülésére, amelyek a termelési folyamatokból eredő ökológiai problémák megoldására irányuló erőfeszítések nyomán keletkeznek, és amelyek az ipari termékek meghatározott környezetvédelmi jellemzőinek biztosításával kapcsolatosak;

— konzultációk a környezetvédelem különböző vonatkozásairól az érdekelt országok megállapodása alapján, különösen a nemzetközi horderejű következményekkel járó problémákról.

A részt vevő államok ezenkívül fejlesztik az együttműködést azáltal is, hogy:

— előmozdítják a nemzetközi jognak mint az emberi környezet védelmét és javítását szolgáló egyik eszköznek progresszív fejlesztését, kodifikálását és betartását, ideértve azokat az általuk

elfogadott elveket és gyakorlatot, amelyek az államaik joghatósága vagy ellenőrzése alá tartozó, más országokat és térségeket érintő tevékenység következtében keletkező környezetszennyezésre és egyéb környezeti károkra vonatkoznak;

— támogatják és előmozdítják azoknak a vonatkozó nemzetközi egyezményeknek a végrehajtását, amelyeknek tagjai, különösen a tengerszennyezés és az édesvizek szennyezésének megelőzését és megakadályozását célzó egyezményekét, ajánlják az államoknak a már aláírt egyezmények ratifikálását, és tanulmányozzák olyan további megfelelő egyezményekhez való csatlakozásuk lehetőségét, amelyeknek jelenleg nem tagjai;

— ahol célszerű és lehetséges, szorgalmazzák a különböző együttműködési területek felvételét az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának munkaterveibe, támogatják a Bizottság és az ENSZ Környezetvédelmi Programja keretében folyó együttműködést, és figyelembe veszik más illetékes nemzetközi szervezetek tevékenységét, amelyeknek tagjai;

— nagyobb mértékben támaszkodnak az együttműködés összes formájában a nemzeti és a nemzetközi forrásokból rendelkezésre álló információra, ideértve a nemzetközileg elfogadott kritériumokat, és élnek a különböző illetékes nemzetközi szervezetek adta lehetőségekkel és eszközökkel.

A részt vevő államok egyetértésüket fejezik ki a következő konkrét intézkedésekkel kapcsolatos ajánlásokkal:

— nemzetközi együttműködés útján széles körű programot kell kidolgozni a levegőszennyező anyagok nagy távolságokra való továbbjutásának megfigyelésére és értékelésére, kezdve a kéndioxiddal, s a továbbiakban esetleg más szennyező anyagokra is kiterjedően, és ebből a célból tekintetben veszik annak az együttműködési programnak a főbb elemeit, amelyet a Norvég Atmoszféra Kutató Intézet meghívására 1974 decemberében Oslóban összeült szakértők dolgoztak ki;

— szorgalmazzák, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottsága keretében tanulmányt dolgozzanak ki azokról az eljárásokról és a tárgykörhöz tartozó tapasztalatokról, amelyekre az egyes kormányok országaikban tettek szert a gazdasági tevékenység és a műszaki fejlesztés környezeti hatásai kellő pontosságú előrejelzésének fejlesztése során.

6 EGYÉB TERÜLETEKEN VALÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS

A közlekedés és szállítás fejlesztése

A részt vevő államok,

úgy ítélve meg, hogy a közlekedés és szállítás feltételeinek javítása együttműködésük fejlesztésének lényeges tényezője,

figyelembe véve, hogy a közlekedés és szállítás fejlesztését és a meglevő problémák megoldását megfelelő nemzeti és nemzetközi eszközök igénybevételével kell elősegíteni,

tekintetbe véve a meglevő nemzetközi szervezeteknek, különösen az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottsága Belső Szállítási Bizottságának e téren végzett munkáját,

megállapítják, hogy a közlekedés és szállítás különböző területein bekövetkezett gyors technikai fejlődés kívánatossá teszi együttműködésük fejlesztését és a növekvő információcserét;

támogatják a nemzetközi közlekedéssel és szállítással kapcsolatos adminisztratív, különösen az országhatárokon jelentkező formalitások egyszerűsítését és összehangolását;

kívánatosnak tartják a közúti, a vasúti, a folyami, a légi és a tengeri közlekedés biztonságára vonatkozó adminisztratív és műszaki rendelkezések összehangolásának elősegítését, szem előtt tartva az e téren meglevő nemzeti sajátosságokat;

kifejezik készségüket, hogy előmozdítják a szárazföldi és vízi úton történő nemzetközi személy- és áruszállítás fejlesztését, valamint bővítik az ilyen szállításokban a kölcsönös előnyök alapján való megfelelő részvétel lehetőségeit;

kifejezik, jogaik és nemzetközi kötelezettségeik kellő figyelembevételével, készségüket arra, hogy kiküszöbölják a belvízi közlekedésben alkalmazott, a nemzetközi egyezmények tárgyát képező jogi rendelkezésekből eredő különbségeket, különösen ami e rendelkezések alkalmazását illeti, és ezért felhívják a Központi Rajnai Hajózási Bizottság, a Duna Bizottság, valamint más szervezetek tagállamait, hogy segítsék elő mindenekelőtt az ezzel kapcsolatos jelenlegi munkálatokat és tanulmányokat az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságában;

kifejezik készségüket, hogy a nemzetközi vasúti közlekedés és szállítás megjavítása érdekében, tiszteletben tartva jogaikat és nemzetközi kötelezettségeiket, intézkedéseket tesznek az országaik közötti kölcsönös vasúti személy- és áruszállítást szabályozó nemzetközi jogi rendelkezések különbözőségéből eredő nehézségek kiküszöbölésére;

kívánatosnak tartják, hogy a meglevő nemzetközi közlekedési és szállítási szervezetek, különösen az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának Belső Szállítási Bizottsága, fokozzák tevékenységüket, és kifejezik azt a szándékukat, hogy erőfeszítéseikkel ehhez hozzájárulnak;

úgy ítélik meg, hogy hozzájárulhat az együttműködés erősítéséhez ezen a téren, ha a részt vevő államok megvizsgálják a különféle nemzetközi egyezményekhez, illetve a közlekedéssel és szállítással foglalkozó nemzetközi szakosított szervezetekhez való csatlakozásuk lehetőségét, valamint erőfeszítéseket tesznek a már ratifikált egyezmények alkalmazására.

A részt vevő államok,

annak tudatában, hogy a nemzetközi turizmus hozzájárul a népek közötti kölcsönös megértés fejlesztéséhez és más országok különböző területeken elért vívmányainak jobb megismeréséhez, valamint a gazdasági, társadalmi és kulturális haladáshoz,

elismervé a turizmus fejlesztése és a gazdasági tevékenység más területein hozott intézkedések közötti összefüggést,

kifejezik azt a szándékukat, hogy ösztönzik mind az egyéni, mind a csoportos turizmus fejlesztését, különösen azáltal, hogy

— előmozdítják a turizmus infrastruktúrájának javítását és az együttműködést ezen a területen;

— ösztönzik a közös idegenforgalmi tervek megvalósítását, beleértve a technikai együttműködést, különösen ott, ahol ezt a területi közelség és az idegenforgalmi érdekek egybeesése lehetővé teszi;

— elősegítik az információcserét, beleértve a vonatkozó törvényeket és rendeleteket, a turizmussal kapcsolatos tanulmányokat, adatokat és dokumentációt, és összehasonlíthatóságának megkönnyítése érdekében tökéletesítik a statisztikát;

— pozitív szellemben foglalkoznak a külföldi turistautakhoz szükséges pénzügyi eszközökkel kapcsolatos kérdésekkel, figyelembe véve gazdasági lehetőségeiket, valamint az ilyen utazások formalitásaival kapcsolatos kérdésekkel, figyelembe véve az Értekezlet által a turizmusra vonatkozóan elfogadott egyéb rendelkezéseket;

— elősegítik a külföldi utazási irodáknak és utasszállító társaságoknak a nemzetközi turizmus fejlesztését szolgáló tevékenységét;

— ösztönzik a főidényen kívüli turizmust;

— tanulmányozzák az idegenforgalmi szakemberek és diákok cseréjének lehetőségeit a szakképzettség emelése érdekében;

— elősegítik konferenciák és szimpozionok rendezését a turizmus tervezéséről és fejlesztéséről;

kívánatosnak tartják, hogy megfelelő nemzetközi keretek között és az illetékes nemzeti szervekkel együttműködve részletes kutatásokat folytassanak a turizmus területén, különösen a következő témakörökben:

— összehasonlító tanulmány készítése az utazási irodák státusáról és tevékenységéről, valamint együttműködésük módjairól és eszközeiről;

— tanulmány készítése a szabadságoknak a főidényben való koncentrálódásával összefüggő problémákról, szem előtt tartva, hogy a végső cél a főidényen kívüli turizmus ösztönzése;

— a turizmus által egyes területeken okozott környezeti károsodás problémáinak tanulmányozása;

úgy vélik továbbá, hogy az érdekelt felek vállalkozhatnának a következő kérdések tanulmányozására:

— a szállodák osztályozásának egységesítése és

— a két vagy több országot érintő turistautak kérdése;

lehetőség szerint ügyelni fognak arra, hogy a turizmus fejlesztése ne okozzon kárt országaikban a környezetnek és a művészeti, történelmi és kulturális örökségnek;

tovább folytatják a turizmus területén két- és sokoldalú együttműködésüket a fenti célkitűzések megvalósítására.

A munkaerő-vándorlás gazdasági és szociális vonatkozásai

A részt vevő államok,

figyelembe véve, hogy Európában a vendég munkaerő áramlása nagy méreteket öltött és fontos gazdasági, szociális és emberi tényező mind a fogadó, mind a küldő ország számára,

elismerve, hogy a munkaerő-vándorlás számos gazdasági, szociális, emberi és egyéb problémát is felvet mind a fogadó, mind a küldő országokban,

kellőképpen *figyelembe véve* az illetékes nemzetközi szervezetek, különösen a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet e téren végzett tevékenységét,

úgy vélik, hogy a munkaerő-vándorlással kapcsolatosan Európában, valamint a részt vevő államok között kétoldalúan felmerülő problémákat a közvetlenül érdekelt feleknek kell megvizsgálniuk annak érdekében, hogy kölcsönös érdekeiknek megfelelően oldják meg azokat, tekintetbe véve minden egyes érdekelt állam törekvését arra, hogy kellőképpen számításba vegye szociális és gazdasági helyzetéből fakadó szükségleteit, továbbá figyelembe véve minden államnak azt a kötelezettségét, hogy eleget tegyen azoknak a két- és többoldalú egyezményeknek, amelyeknek tagja, valamint szem előtt tartva a következő célkitűzéseket:

ösztönzik a küldő országok erőfeszítéseit, hogy saját területükön növeljék állampolgáraik foglalkoztatási lehetőségeit, különösen az e célra alkalmas, valamint az érdekelt fogadó és küldő országok számára egyaránt megfelelő gazdasági együttműködés fejlesztése útján;

biztosítják a fogadó és küldő országok közötti együttműködés révén a munkaerőmozgás rendezett lebonyolításának feltételeit, egyúttal védelmezve a vendégmunkások személyi és társadalmi jólétét és, amennyiben célszerű, megszervezik toborzásukat, valamint alapfokú nyelvi és szakmai képzésüket;

egyenlő jogokat biztosítanak a vendégmunkásoknak a fogadó országok állampolgáraival a foglalkoztatási és munkafeltételek, továbbá a társadalombiztosítás területén, és ügyelnek arra, hogy a vendégmunkások kielégítő életkörülmények között éljenek, különösen ami lakásviszonyaikat illeti;

gondoskodnak arról, hogy amennyire lehetséges, munkanélküliség esetén a vendégmunkások a fogadó ország állampolgáraival azonos egyéb megfelelő munkalehetőségeket találjanak;

jóindulatot tanúsítanak a tekintetben, hogy a vendégmunkások szakmai képzésben részesüljenek és, amennyire ez lehetséges, ingyenes munkahelyi oktatás keretében tanulhassák a fogadó ország nyelvét;

megerősítik a vendégmunkásoknak azt a jogát, hogy lehetőség szerint rendszeres tájékoztatást kapjanak anyanyelvükön mind a külső, mind a fogadó országról:

biztosítják, hogy a vendégmunkásoknak a fogadó országban élő gyermekei ugyanolyan feltételek mellett jussanak hozzá az ott általánosan biztosított oktatáshoz, mint a fogadó ország gyermekei, és lehetővé teszik számukra ezenkívül az anyanyelv, a nemzeti kultúra, történelem és földrajz oktatását;

szem előtt tartják, hogy a vendégmunkások, különösen azok, akik szakképzettséget szereztek, egy idő után visszatérve hazájukba, hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a küldő országban enyhüljön a szakképzett munkaerő hiánya;

megkönnyítik, a lehetőségekhez képest, a vendégmunkások családjainak egyesítését;

jóindulatúan kezelik a küldő országok arra irányuló erőfeszítéseit, hogy a vendégmunkások megtakarításai a küldő országba áramoljanak, és ezzel növelhessék gazdaságfejlesztésük keretében a megfelelő munkaalkalmakat, ami megkönnyíti a hazatérő munkások újrabeilleszkedését.

Káderképzés

A részt vevő államok,

annak tudatában, hogy a szakemberek és műszaki káderek képzése és továbbképzése minden ország gazdasági fejlődése szempontjából jelentős;

kifejezik készségüket az együttműködés ösztönzésére ezen a téren, főleg oly módon, hogy elősegítik a gazdaság különböző ágazataiban az információcserét a szakemberek és műszaki káderek képzését és továbbképzését szolgáló intézményekről, programokról és módszerekről, különösen a vállalati irányításban, az állami tervezésben, a mezőgazdaságban, a kereskedelmi és banktechnika terén;

kívánatosnak tartják, kölcsönösen elfogadható feltételek mellett, a szakemberek és műszaki káderek cseréjének fejlesztését főleg szakmai képzés útján, amelyek konkrét feltételeiben — időtartam, finanszírozás, a számba jöhető résztvevők képzése és képzettségi szintje — a részt vevő államok illetékes érdekelt szervei állapodnának meg;

készek kölcsönösen megvizsgálni megfelelő csatornák útján, a munkahelyi szakképzés szervezése és lebonyolítása terén való együttműködési lehetőségeket, különösen a korszerű technikát alkalmazó szakmákban.

A FÖLDKÖZI-TENGERI BIZTONSÁGGAL ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSSEL ÖSSZEFÜGGŐ KÉRDÉSEK

A részt vevő államok,

tekintetbe véve a nem részt vevő földközi-tengeri államokhoz fűződő kapcsolataik földrajzi, történelmi, kulturális, gazdasági és politikai vonatkozásait,

abban a meggyőződésben, hogy az európai biztonságot a világ biztonságának szélesebb összefüggésében kell vizsgálni, hogy az szorosan összekapcsolódik a Földközi-tenger egész térségének biztonságával, és hogy következésképpen a biztonság megszilárdulásának folyamata nem korlátozódhat Európára, hanem ki kell terjednie a világ más részeire, többek között a Földközi-tenger térségére is,

úgy vélve, hogy az európai biztonság megszilárdítása és az együttműködés fejlesztése pozitív folyamatokat indít majd el a földközi-tengeri térségben, és kifejezve azt a szándékukat, hogy hozzájáruljanak e térségben a békéhez, a biztonsághoz és az igazságossághoz, a részt vevő államok és a nem részt vevő földközi-tengeri államok közös érdekében,

elismerve a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal fennálló gazdasági kapcsolataik jelentőségét, és figyelembe véve, hogy közös érdekük az együttműködés további fejlesztése,

megelégedéssel állapítva meg a nem részt vevő földközi-tengeri államok az Értekezlet iránt kezdettől fogva tanúsított érdeklődését, és kellőképpen figyelembe véve hozzájárulásukat,

kinyilvánítják azt a szándékukat, hogy:

— elősegítik a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal való jószomszédi kapcsolatok fejlesztését az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmánya céljainak és elveinek megfelelően, amelyekre kapcsolataik épülnek, továbbá az Egyesült Nemzetek Szervezetének az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés nemzetközi jogi elveire vonatkozó Nyilatkozatával összhangban, és megfelelőképpen a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal való kapcsolataikban azon elvek szelleméből indulnak ki, amelyeket a részt vevő államok kölcsönös kapcsolatait vezérlő elvekről szóló Nyilatkozat kifejt;

— arra törekszenek, hogy a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal való kapcsolataik további javítása révén erősítsék a kölcsönös bizalmat, hogy ezzel elősegítsék a biztonságot és a stabilitást a Földközi-tenger egész térségében;

— előmozdítják a kölcsönösen előnyös együttműködés fejlesztését a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal a gazdaság különböző területein, különösen a kereskedelem bővítésével, szem előtt tartva a kereskedelmi kapcsolatok stabilitásának és fejlődésének szükségességét, kölcsönös gazdasági érdekeiket és a gazdasági fejlettség eltérő szintjeit, elősegítve ezáltal gazdasági előrehaladásukat és jólétüket;

— előmozdítják a nem részt vevő földközi-tengeri államok gazdaságának sokoldalú fejlődését, figyelembe véve nemzeti fejlesztési célkitűzéseiket, és együttműködnek velük, különösen az ipar, a tudomány és a technika területén, támogatják erőforrásaik jobb kihasználására irányuló erőfeszítéseiket, elősegítve ezáltal a gazdasági kapcsolatok harmonikusabb fejlődését;

— fokozzák erőfeszítéseiket, két- és többoldalú együttműködésüket a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal, hogy elősegítsék a Földközi-tenger környezetvédelmét, különösen a biológiai erőforrásoknak és a tenger ökológiai egyensúlyának védelmét megfelelő intézkedések révén, beleértve a szennyeződés megelőzését és megakadályozását; e célok érdekében és a jelenlegi helyzetet figyelembe véve, együttműködnek az illetékes

nemzetközi szervezetekben, nevezetesen az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) keretében;

— elősegítik a további kapcsolatokat és együttműködést a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal más megfelelő területeken;

A fenti célok megvalósításának előmozdítása érdekében a részt vevő államok kinyilvánítják azt a szándékukat is, hogy fenntartják és bővítik azokat a kapcsolatokat és párbeszédet, amelyeket az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet megkezdett a nem részt vevő földközi-tengeri államokkal, ideértve minden földközi-tengeri államot, és amelyeknek célja, hogy elősegítse a béke fenntartását, a fegyveres erők csökkentését ebben a térségben, a biztonság megszilárdítását, a feszültség enyhítését, az együttműködés bővítését, mind eme olyan feladatok megoldását, amelyekhez mindannyiukat közös érdekek fűzik, valamint új közös feladatok kitűzése;

A részt vevő államok többoldalú erőfeszítéseik keretében törekednek arra, hogy előmozdítsák a haladást és a megfelelő kezdeményezéseket, valamint arra, hogy kicseréljék véleményüket a fenti célok megvalósítását illetően.

EGYÜTTMŰKÖDÉS HUMANITÁRIUS ÉS EGYÉB TERÜLETEKEN

A részt vevő államok,

attól az óhajtól vezérelve, hogy elősegítsék a béke és a népek közötti megértés erősítését, valamint az emberi személyiség szellemi gazdagodását fajra, nemre, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül,

annak tudatában, hogy a kapcsolatok fejlődése a kultúra és az oktatásügy területén, a tájékoztatás bővítése, az emberek közötti érintkezések, valamint a humanitárius kérdések megoldása hozzájárul e célok eléréséhez,

azzal az eltökélt szándékkal következésképp, hogy függetlenül politikai, gazdasági és társadalmi rendszerüktől együttműködnek egymással abból a célból, hogy jobb körülményeket teremtsenek a fent említett területeken, fejlesszék és erősítsék a meglevő együttműködési formákat, továbbá, hogy olyan új utakat és eszközöket munkáljanak ki, amelyek e célok szempontjából megfelelőek,

abban a meggyőződésben, hogy ennek az együttműködésnek úgy kell megvalósulnia, hogy teljes egészében tiszteletben tartják az államok közötti kapcsolatokat vezérlő elveket, úgy ahogy azokat a vonatkozó okmányban megfogalmazták,

elfogadták a következőket:

1. EMBEREK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

A részt vevő államok,

- *tekintetbe véve*, hogy e kapcsolatok fejlesztése a népek közötti baráti viszony és bizalom erősítésének fontos eleme,

megerősítve, hogy a szóban forgó területen a feltételek javítására irányuló jelenlegi erőfeszítéseikkel összefüggésben nagy fontosságot tulajdonítanak a humánus szempontoknak,

áttól az óhajtól vezérelve ebben a szellemben, hogy az enyhülés fejlesztésének arányában a jövőben is erőfeszítéseket tegyenek a további haladás elérésére ezen a területen,

és annak tudatában, hogy az ezzel összefüggő kérdéseket az érdekelt államoknak kölcsönösen elfogadható feltételek mellett kell rendezniük,

célul tűzik maguk elé, hogy megkönnyítik a részt vevő államok polgárai, intézményei és szervezetei közötti szabadabb mozgást és kapcsolatokat egyéni és kollektív alapon, legyenek azok magán- vagy hivatalos jellegűek, valamint erősítik az e téren felmerülő humánus jellegű kérdések megoldását,

kinyilvánítják készségüket arra, hogy e célok érdekében megteszik az általuk alkalmasnak ítélt intézkedéseket, és szükség esetén egyezményeket kötnek vagy megegyeznek egymással, továbbá

ezennel kifejezik azt a szándékukat, hogy hozzákezdenek a következők megvalósításához:

a) Kapcsolatok és rendszeres találkozások családi kötelékek alapján

A családi kötelékekre épülő kapcsolatok további fejlődésének elősegítése céljából a részt vevő államok az utazási kérelmeket jóindulatúan bírálják el abból a célból, hogy engedélyezzék a területükre való alkalmi, illetve a kívánságtól függően rendszeres beutazást és az onnan történő kiutazást olyan személyeknek, akik családtagjaikkal kívánnak találkozni.

A családtagokkal való alkalmi találkozásra vonatkozó utazási kérelmeket a küldő, illetve a fogadó országra való tekintet nél-

kül kezelik; az utazási okmányok és vízumok kiállítására érvényben levő szabályokat ebben a szellemben alkalmazzák. Az ilyen okmányok és vízumok kiállítása és kiadása ésszerű időn belül történik; sürgős esetekben, mint amilyen a súlyos betegség vagy a haláleset, soron kívül. Az államok megteszik a szükségesnek mutatkozó lépéseket annak érdekében, hogy a hivatalos úti okmányokért és vizumokért fizetendő illetékek elfogadhatók legyenek.

Megerősítik, hogy a családi kötelékekre épülő kapcsolatok fenntartására vonatkozó kérelem benyújtása nem változtatja meg a kérelmező vagy családtagjai jogait és kötelességeit.

b) Családok újraegyesítése

A részt vevő államok pozitív és humánus szellemben bírálják el azoknak a személyeknek a kérelmeit, akik családjuk tagjaihoz kívánnak csatlakozni, megkülönböztetett figyelmet fordítva a beteg vagy idős személyek sürgős kérelmeire.

Ezeket a kérelmeket a lehető legrövidebb idő alatt bírálják el.

Szükség esetén csökkentik az ilyen kérelmekkel kapcsolatos illetékeket, hogy biztosítsák azok mérsékelt szintjét.

A családegyesítésre vonatkozó ki nem elégített kérelmek megfelelő szinten megújíthatók és ezeket a tartózkodási, illetőleg a célország hatóságai rövid időn belül megvizsgálják; ilyen körülmények között csak a kérelem engedélyezése esetén rónak ki illetéket.

Azok a személyek, akiknek családegyesítésre irányuló kérelmét engedélyezték, magukkal vihetik vagy elszállíthatják a háztartásukhoz tartozó és személyes holmijaikat; ennek érdekében a részt vevő államok felhasználják az érvényben levő szabályok nyújtotta valamennyi lehetőséget.

Mindaddig amíg a családegyesítés nem történik meg, egyazon család tagjai a családi kötelékekre épülő kapcsolatok rendjének megfelelően találkozhatnak és tarthatnak kapcsolatot egymással.

A részt vevő államok támogatják a családegyesítési problémákkal foglalkozó Vöröskereszt és Vörös Félhold egyesületek erőfeszítéseit.

Megerősítik, hogy a családegyesítésre irányuló kérelem benyújtása nem változtatja meg a kérelmező vagy családtagjai jogait és kötelességeit.

A fogadó részt vevő állam megfelelő gondot fordít arra, hogy a más részt vevő államból ebbe az államba a saját polgáraival való családegyesítés keretében véglegesen áttelepülő személyek munkát vállalhassanak, s gondoskodik arról, hogy saját állampolgáraival egyenlő oktatási, orvosi ellátási és társadalombiztosítási lehetőségekben részesüljenek.

c) Házasságkötés különböző államok polgárai között

A részt vevő államok jóindulatúan és humánus szempontok alapján bírálják el azoknak a személyeknek ki-, illetve beutazási kérelmét, akik elhatározták, hogy egy másik részt vevő állam polgárával házasságot kötnek.

A fenti célokhoz, valamint a házasságkötéshez szükséges okmányokat a családegyesítésre vonatkozóan elfogadott rendelkezéseknek megfelelően intézik és adják ki.

A részt vevő államok ugyancsak a családegyesítésre vonatkozóan elfogadott rendelkezéseket alkalmazzák az olyan esetek elbírálásakor, amikor különböző részt vevő államokból származó házastársak kérnek maguk és házasságukból született kiskorú gyermekeik számára lehetőséget állandó lakóhelyük áthelyezésére abba az államba, amely általában egyikük tartózkodási helyéül szolgál.

d) Utazás személyi vagy szakmai okokból

A részt vevő államok elő kívánják segíteni, hogy állampolgáraik előtt tágabb lehetőségek nyíljanak magán- vagy szakmai célú utazásokra és ennek érdekében az alábbiak állanak a szándékukban, nevezetesen:

— fokozatosan egyszerűsítik és rugalmasan alkalmazzák a ki- és beutazással kapcsolatos eljárásokat;

— enyhítik azokat a szabályokat, amelyek más részt vevő államok polgárainak mozgására vonatkoznak országuk területén, kellő figyelmet fordítva a biztonsági követelményekre.

Arra törekednek, hogy fokozatosan csökkentsék, ahol ez szükséges, a vízumok és hivatalos utazási okmányok illetékeit.

Tanulmányozni kívánják, szükség esetén, a konzuli szolgáltatások, köztük a jogi és konzuli segély kétoldalú gyakorlatának tökéletesítésére alkalmas eszközöket, beleértve, amennyiben ez célszerűnek mutatkozik, a többoldalú és kétoldalú konzuli egyezmények vagy egyéb idevágó egyezmények és megállapodások kötését.

* * *

Megerősítik, hogy a részt vevő államok alkotmányos kereteiben tevékenykedő vallási felekezetek, intézmények és szervezetek, valamint ezek képviselői, működési területükön egymással érintkezésbe léphetnek, találkozhatnak és információt cserélhetnek.

e) Az egyéni és csoportos turizmus feltételeinek javítása

A részt vevő államok úgy vélik, hogy a turizmus hozzájárul más országok életének, kultúrájának és történelmének teljesebb megismeréséhez, a népek közötti kölcsönös megértés növelésé-

hez, a kapcsolatok javításához, valamint a szabad idő gazdagabb felhasználásához. Elő kívánják mozdítani az egyéni és csoportos turizmus fejlődését, és az alábbiakra törekednek, nevezetesen:

— elősegítik az országaikba irányuló utazásokat, ösztönzik a megfelelő lehetőségek nyújtását, valamint az ilyen utazásokkal összefüggő formalitások egyszerűsítését és gyorsítását;

— bővítik együttműködésüket megfelelő egyezmények vagy megállapodások alapján, ahol szükséges, az idegenforgalom fejlesztése terén, gondosan megvizsgálva többek között a más országokba való utazásokra, a turisták fogadására és ellátására vonatkozó információ növelésének kétoldalúan lehetséges módjait, továbbá egyéb idevágó kérdéseket, amelyek kölcsönös érdeklődésre tartanak számot.

f) Fiatalok találkozói

A részt vevő államok elő kívánják mozdítani a fiatalok közötti kapcsolatok és cserék fejlődését, s ennek érdekében ösztönzik:

— a cserék és kapcsolatok bővítését a dolgozó, a szakmunkástanuló és diákfiatalok között, rövid és hosszú lejáratú alapon két- és többoldalú egyezmények vagy rendszeres programok útján minden esetben, ahol ez lehetségesnek bizonyul;

— ifjúsági szervezeteiket, hogy tanulmányozzák a többoldalú ifjúsági együttműködés formáira vonatkozó egyezmények megkötésének lehetőségeit;

— a diákcserék, nemzetközi ifjúsági szemináriumok, szakmai és idegen nyelvi tanfolyamok szervezésére vonatkozó egyezményeket vagy rendszeres programokat;

— az ifjúsági turizmus továbbfejlesztését és ennek érdekében megfelelő kedvezmények biztosítását;

— a dolgozó, a szakmunkástanuló és a diákifjúság széles rétegeit képviselő szervezetek közötti két- vagy többoldalú cserék, kapcsolatok és együttműködés fejlesztését, ahol csak lehetséges;

— a kölcsönös megértés fejlesztése, a népek közötti baráti kapcsolatok és bizalom erősítése fontosságának tudatosítását az ifjúság körében.

g) Sport

A meglevő sportkapcsolatok és együttműködés bővítése céljából a részt vevő államok ösztönzik a megfelelő érintkezéseket és cseréket, köztük a legkülönfélébb sporttalálkozókat és -versenyeket, amelyeket az általánosan elfogadott nemzetközi szabályok, előírások és gyakorlat szerint rendeznek meg.

b) A kapcsolatok bővítése

Az állami intézmények, a nem kormányzati és társadalmi szervezetek, köztük a nőszervezetek közötti kapcsolatok további fejlesztése keretében a részt vevő államok megkönnyítik találkozók lebonyolítását, valamint küldöttségek, csoportok és egyének utazásait.

2. INFORMÁCIÓ

A részt vevő államok,

tudatában annak, hogy szükséglet mutatkozik más részt vevő államok élete változatos oldalainak egyre szélesebb körű megismerése és megértése iránt,

elismerve, hogy ez a folyamat hozzájárul a népek közötti bizalom növekedéséhez,

attól az óhajtól vezérelve, hogy a részt vevő államok közötti kölcsönös megértés fejlődésével és kapcsolataik további javulásával párhuzamosan a jövőben is erőfeszítéseket tegyenek az előrehaladásra ezen a területen,

felismerve a más részt vevő államokból jövő tájékoztatás terjesztésének és az ilyen tájékoztatás jobb megismerésének jelentőségét,

hangsúlyozva ezért a sajtó, a rádió, a televízió, a film és a hírügynökségek, valamint az ezeken a területeken dolgozó újságírók lényeges és befolyásos szerepét,

célul tűzik maguk elé, hogy megkönnyítik az információ minden fajtájának szabadabb és szélesebb körű terjesztését, ösztönzik a tájékoztatási együttműködést és az információcserét más országokkal, továbbá javítják azokat a feltételeket, amelyek között valamely részt vevő állam újságírói hivatásukat gyakorolják egy másik részt vevő államban, és

kifejezik szándékukat nevezetesen a következőkre:

a) Az információ terjesztésének, hozzáférhetőségének és cseréjének javítása

1. Szóbeli információ

— Megkönnyítik a szóbeli információk terjesztését azáltal, hogy elősegítik más részt vevő államok neves személyiségeinek és szakembereinek előadásait, előadókörútjait, valamint a kerekasztal-beszélgetések, szemináriumok, szimpozionok, nyári tanfolyamok, kongresszusok és más két- vagy többoldalú összejövetelek keretében folytatandó eszmecseréket.

II. Nyomtatott információ

— Elősegítik területükön más részt vevő államok újságjai és időszakos vagy nem időszakos nyomtatott kiadványai terjesztésének javítását. Ennek érdekében:

ösztönzik cégeiket és illetékes szervezeteiket olyan egyezmények és szerződések kötésére, amelyek a többi részt vevő államból származó újságok és kiadványok mennyiségének és választékának fokozatos növelésére irányulnak. Kívánatos, hogy ezek az egyezmények és szerződések többek között rögzítsék a leggyorsabb szállítási feltételeket és az egyes országokban a hazai lapok és kiadványok szokásos elosztó csatornáinak felhasználását, valamint a pénzügyi elszámolás olyan, a felek által elfogadott formáit és módozatait, amelyek lehetővé teszik az egyezményekben és szerződésekben foglalt célok elérését;

megfelelő intézkedéseket tesznek, ahol szükséges, a fent említett célok elérésére, valamint az egyezményekben és szerződésekben foglalt rendelkezések végrehajtására.

— Elősegítik, hogy az olvasóközönség jobban hozzájusson az említett alapon importált időszakos vagy nem időszakos nyomtatott kiadványokhoz. Többek között:

támogatják az olyan elárusítóhelyek számának a növelését, ahol az ilyen kiadványok kaphatók;

bővítik az ilyen időszakos kiadványok kínálatát kongresszusok, konferenciák, hivatalos látogatások és egyéb nemzetközi rendezvények során, valamint a turisták számára az idegenforgalmi szezonban;

bővítik az előfizetési lehetőségeket az egyes országok szabályainak megfelelően;

javítják az ilyen kiadványok olvasásának és kölcsönzésének lehetőségeit a nagy közkönyvtárakban, ezek olvasótermeiben, valamint az egyetemi könyvtárakban.

Meg kívánják javítani az olyan hivatalos tájékoztató bulletinek megismerésének lehetőségeit, amelyeket a diplomáciai képviseletek adnak ki és terjesztenek az érdekelt felek által elfogadható megegyezés alapján.

III. A film, a rádió és a televízió útján közvetített információ

— Elősegítik a film, a rádió és a televízió útján közvetített tájékoztatás terjesztésének a javítását. Ebből a célból:

ösztönzik a más részt vevő államokból származó kép- vagy hangfelvétel formájában rögzített változatosabb információk szélesebb körű bemutatását és sugárzását, amelyek országaik életének legkülönfélébb oldalait illusztrálják, és amelyeket a közvetlenül érintett szervezetek és cégek közötti olyan egyezmények vagy megállapodások alapján kapnak, amelyek szükségessé válhatnak;

megkönnyítik a felvett audiovizuális anyagok importját más részt vevő államokból, az illetékes szervezetek és cégek útján.

A részt vevő államok megállapítják, hogy bővül a rádió által sugárzott információ terjesztése, és kifejezik reményüket, hogy ez a folyamat tovább folytatódik oly módon, hogy megfeleljen a népek közötti kölcsönös megértés érdekeinek és az értekezlet által megfogalmazott céloknak.

b) Együttműködés a tájékoztatás területén

— Ösztönzik az együttműködést a tájékoztatás területén rövid vagy hosszú lejáratú egyezmények vagy megállapodások alapján. Nevezetesen:

előmozdítják a szélesebb körű együttműködést a tömegtájékoztatási szervek, köztük a hírügynökségek, valamint a kiadók és a kiadói szervezetek között;

előmozdítják az együttműködést az állami vagy magán, nemzeti vagy nemzetközi rádiós és televíziós szervezetek között, nevezetesen egyenesben adott vagy felvételre rögzített rádió- és televízióműsorok cseréje, valamint ilyen műsorok közös készítése és sugárzása útján;

ösztönzik a találkozókat és érintkezéseket a részt vevő államok újságíró-szervezetei és újságírói között;

kedvezően tekintenek arra a lehetőségre, hogy a részt vevő államok időszakos kiadványai, köztük újságjai megegyezhetnek cikkek cseréjét és közlését illetően;

ösztönzik a sajtó, a rádió és a televízió területét érintő műszaki információk cseréjét, közös kutatások, valamint a szakemberek tapasztalat- és véleménycserét szolgáló találkozóinak szervezését.

c) Az újságírók munkafeltételeinek javítása

A részt vevő államok, abban a törekvésükben, hogy javítsák azokat a feltételeket, amelyek között valamely részt vevő állam újságírói egy másik részt vevő államban hivatásukat gyakorolják, nevezetesen a következőket tartják szem előtt:

— jóindulatúan, megfelelő és ésszerű időn belül bírálják el az újságírók vízumkérelmeit;

— a részt vevő államok állandó jelleggel akkreditált újságíróinak, megegyezés alapján, meghatározott időtartamra többszöri be- és kiutazási vízumot adnak;

— megkönnyítik, hogy a részt vevő államok akkreditált újságírói az ideiglenes tartózkodási helyükül szolgáló országban tartózkodási engedélyt, valamint, ha ilyenekre esetenként szükség van, egyéb számukra szükséges hivatalos okmányokat kapjanak;

— a kölcsönösség elve alapján egyszerűsítik azokat az eljárásokat, amelyek a részt vevő államok újságíróinak utazásaival függnek össze abban az országban, ahol hivatásukat gyakorolják, és fokozatosan bővítik az ilyen utazások lehetőségeit, betartva a biztonsági okokból létesített zárt körzetekre vonatkozó szabályokat;

— biztosítják, hogy ezek az újságírók az ilyen utazásokra vonatkozó kéréseikre lehetőség szerint rövid időn belül választ kapjanak, figyelembe véve a kérelmekkel összefüggő időtényezőt;

— bővítik annak lehetőségét, hogy a részt vevő államok újságírói személyesen érintkezzenek hírforrásaikkal, beleértve a szervezeteket és a hivatalos intézményeket;

— biztosítják a részt vevő államok újságíróinak azt a jogát, hogy magukkal hozhassák a hivatásuk gyakorlásához szükséges különféle technikai (fényképező, filmező, hangrögzítő, rádiós és televíziós) eszközöket, azzal az egyetlen feltétellel, hogy ezeket ki is vigyék az országból;

— lehetővé teszik a más részt vevő államok állandó vagy ideiglenes jelleggel akkreditált újságíróinak, hogy a részt vevő államok által elismert csatornákon teljes egészében, normális körülmények között és gyorsan továbbíthassák az általuk képviselt tájékoztatási szerveknek szakmai tevékenységük eredményeit, beleértve a magnetofonfelvételt és az előhívatlan filmet, publikálás vagy rádió- ill. televíziós adás céljára.

---

* Elismerve azt a tényt, hogy a külföldi újságírók számos esetben megfelelő helyi személyzetet alkalmaznak, a részt vevő államok megjegyzik, hogy a fenti rendelkezések, a megfelelő szabályok figyelembevételével vonatkozhatnának a részt vevő államokból érkező azon személyekre is, akik technikusi, fotoriporteri vagy operatőri minőségben rendszeresen és hivatásszerűen a sajtó, a rádió, a televízió vagy a film területén dolgoznak.

A részt vevő államok megerősítik, hogy az újságírók szakmai tevékenységük törvényes gyakorlásának következményeképpen nem utasíthatók ki és más módon sem büntethetők. Kiutasítás esetén az akkreditált újságíró tájékoztatást kap ennek okairól, és kérelmezheti ügyének felülvizsgálását.

3. KULTURÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS CSERE

A részt vevő államok,

úgy ítélve meg, hogy a kulturális csere és együttműködés hozzájárul az emberek és népek közötti jobb kölcsönös megértéshez és ily módon az államok közötti tartósabb egyetértéshez,

megerősítve a már többoldalúan egyeztetett erre vonatkozó következtetéseket, különösen azokat, amelyeket az 1972 júniusában Helsinkiben az európai kulturális politika kérdéseiről az UNESCO által szervezett kormányközi értekezlet levont, ahol érdeklődés mutatkozott a legszélesebb társadalmi rétegek részvétele iránt az egyre sokrétűbb kulturális életben,

attól az óhajtól vezérelve, hogy a kölcsönös bizalom fejlődésének s a részt vevő államok közötti kapcsolatok további javulásának nyomán, az e területen való előrehaladás céljából, tovább folytassák erőfeszítéseiket,

kifejezve készségüket, hogy ebben a szellemben lényegesen növeljék egymás között a kulturális cserét mind az emberek, mind a művek tekintetében, s fejlesszék két- és többoldalú alapon aktív együttműködésüket a kultúra minden területén,

abban a meggyőződésben, hogy kölcsönös kapcsolataik ilyen erősítése hozzájárul egymás kultúrájának gazdagításához, mindegyik eredetiségének tiszteletben tartása mellett, valamint a közös értékek tudatának erősödéséhez, miközben továbbfejlesztik kulturális együttműködésüket a világ többi országaival,

kijelentik, hogy közösen maguk elé tűzik a következő célokat:

a) fejlesztik a kulturális eredmények jobb megismerését célzó kölcsönös tájékoztatást,

b) javítják a kulturális értékek cseréjének és terjesztésének anyagi lehetőségeit,

c) elősegítik, hogy egymás kulturális vívmányai mindenki számára hozzáférhetők legyenek,

d) fejlesztik az érintkezést és együttműködést a kultúra művelői között,

e) keresik a kulturális együttműködés új területeit és formáit,

kinyilvánítják egyszersmind közös törekvésüket, hogy fokozatos, következetes hosszú távú akciókat indítanak a jelen nyilatkozat célkitűzéseinek megvalósítása érdekében; és

ezennel *kifejezik azt a szándékukat,* hogy hozzákezdenek a következők megvalósításához:

A kapcsolatok bővítése

Bővítik és javítják különböző szinteken az együttműködést és a kapcsolatokat a kultúra területén, nevezetesen:

— megfelelő esetekben két- vagy többoldalú egyezményeket kötnek, amelyek előirányozzák az illetékes kulturális állami intézmények és nem kormányzati szervezetek, továbbá a kultúra művelői közötti kapcsolatok bővítését, figyelembe véve mind a kellő rugalmasság, mind a meglevő egyezmények lehető legteljesebb kihasználásának szükségességét, és szem előtt tartva, hogy az egyezmények és más megállapodások a kulturális együttműködés és csere fejlesztésének fontos eszközei;

— előmozdítják az illetékes állami intézmények és nem kormányzati szervezetek közvetlen kapcsolatainak és együttműködésének fejlesztését, beleértve szükség esetén a speciális egyezmények és megállapodások alapján megvalósuló kapcsolatokat és együttműködést;

— ösztönzik a kultúra művelői közötti közvetlen érintkezést és kapcsolatokat, beleértve szükség esetén a speciális egyezmények és megállapodások alapján megvalósuló érintkezést és kapcsolatokat.

Egymás megismerése

Hatáskörükben két- és többoldalú alapon megfelelő intézkedéseket tesznek, amelyeknek célja, hogy népeikkel szélesebb körben és teljesebben megismertessék a kultúra különböző területeinek vívmányait, s ezek során:

— közösen tanulmányozzák, szükség esetén a megfelelő nemzetközi szervezetek közreműködésével, egy európai kulturális adatbank létesítésének lehetőségét és lehetséges szervezeti felépítését, amely adatbank összegyűjtené és igényeik szerint levelezőinek rendelkezésére bocsátaná a részt vevő államokból érkező információkat, és ebből a célból összehívják az érdekelt államok szakértőinek értekezletét;

— megvizsgálják, szükség esetén a megfelelő nemzetközi szervezetekkel azokat a módozatokat, amelyekkel Európában összeállítható a részt vevő államok kulturális, illetve tudományos jellegű dokumentumfilm-katalógusa;

— szorgalmazzák a gyakoribb könyvkiállításokat, és megvizsgálják egy a részt vevő államok könyveit bemutató nagyszabású kiállítás Európában való rendszeres megrendezésének lehetőségét;

— előmozdítják az érdekelt intézmények és kiadók között a rendelkezésre álló könyvek katalógusainak, továbbá lehetőség szerint valamennyi kiadásra váró publikáció ismertető anyagának rendszeres cseréjét, és ösztönzik, hogy a lexikonokat kiadó vállalatok kicseréljék dokumentációs anyagaikat az egyes országok jobb bemutatása céljából;

— közösen megvizsgálják az információcsere bővítésének és javításának kérdéseit a kultúra különböző területein, mint amilyen a színház, a zene, a könyvtárügy, valamint a kulturális javak védelme és helyreállítása.

Cserék és terjesztés

Előmozdítják a kulturális értékek csere- és terjesztési lehetőségeinek megfelelő módon történő javítását, nevezetesen:

— tanulmányozzák a könyvek és más kulturális termékek nemzetközi kereskedelmi cseréjével kapcsolatos adóteher-kirovások csökkentésének és összehangolásának lehetőségeit, valamint a külföldön kiállított műalkotásokra kötött biztosítás és a szállításuk közben előforduló károsodások, illetve elvesztésük kockázata csökkentésének új módjait;

— megkönnyítik, hogy a rendezvények szervezőinek egyeztetett listáin feltüntetett műtárgyak és kellékek vámkezelési formaságait a művészeti rendezvénynaptárral összeegyeztethető határidőre lebonyolítsák;

— szorgalmazzák az illetékes szervezetek és megfelelő cégek képviselői közötti találkozókat, a megrendelések, szállítási határidők és fizetési feltételek egyszerűsítését szolgáló és saját hatáskörükben hozható intézkedések tanulmányozása céljából, amelyek megkönnyítik a nemzetközi kereskedelmi könyvcserét;

— előmozdítják a filmek kölcsönzését és cseréjét filmtudományi intézeteik és filmtáraik között;

— szorgalmazzák, hogy az érdekelt felek a részt vevő államokban tervezett kulturális rendezvényekről információkat cseréljenek az erre legalkalmasabbnak bizonyuló területeken, mint amilyen a zene, a színház és a képzőművészet, hogy elősegítsék, szükség esetén a megfelelő nemzetközi szervezetek közreműködésével, e rendezvények naptárának összeállítását és kiadását;

— ösztönzik, hogy tanulmányozzák a kultúra terjesztésében használt technikai eszközök előre látható fejlődésének és az érdekelt felek közötti lehetséges összehangolásának hatását a kulturális együttműködés és csere fejlődésére, szem előtt tartva az egyes kultúrák sokféleségének és eredetiségének megőrzését;

— elősegítik, kulturális politikájuk keretében, számukra megfelelő módon, a más részt vevő államok kulturális öröksége iránti érdeklődés növelését annak tudatában, hogy minden egyes kultúrának megvan a maga érdeme és értéke;

— gondoskodnak arról, hogy maradéktalanul és hatékonyan alkalmazzák azokat a szerzői jogokról és kulturális értékek terjesztéséről szóló nemzetközi egyezményeket és megállapodásokat, amelyekben részt vesznek, vagy amelyekhez a jövőben csatlakozni kívánnának.

Hozzáférhetőség

Előmozdítják hogy teljesebben és kölcsönösen mindenki hozzájuthasson az országaik kultúrájának különböző területein született vívmányokhoz, művekhez, tapasztalatokhoz, az előadó-művészethez, és ebből a célból hatáskörükkel összhangban megteszik a lehetséges erőfeszítéseket, nevezetesen:

— elősegítik a könyvek és művészeti alkotások terjesztésének további bővítését, különösen oly módon, hogy:

előmozdítják szerzők és kiadók, valamint más kulturális intézmények között a nemzetközi érintkezést és kapcsolatokat. a kultúra eredményeihez való teljesebb és kölcsönös hozzáférhetőség jegyében, teljes mértékben figyelembe véve a szerzői jogokra vonatkozó azon nemzetközi egyezményeket, amelyeknek tagjai;

ajánlják, hogy a kiadók a példányszámok megállapításánál vegyék figyelembe más részt vevő államok igényeit is, és hogy az eladási jogot más részt vevő államokban, ahol ez lehetséges, adják meg az érdekelt felek közötti megállapodás alapján az importáló ország néhány kereskedelmi szervezetének;

ösztönzik az illetékes szervezeteket és megfelelő cégeket egyezmények és szerződések kötésére, és ily módon hozzájárulnak ahhoz, hogy a könyvtáraikban és könyvesbolt jaikban fellelhető, más részt vevő államok szerzőinek eredeti művei és azok fordítási fokozatosan egyre nagyobb számban és változatosságban álljanak rendelkezésre;

előmozdítják, ahol ezt megfelelőnek tartják, hogy növekedjék azoknak az elárusítóhelyeknek a száma, ahol a más részt vevő államok szerzőinek az egyezmények és szerződések alapján eredetiben importált művei és azok fordításai kaphatók;

szorgalmazzák, hogy bővuljön az irodalom és a kulturális tevékenység más területein szuletett művek fordítása a részt vevő államok nyelveirol, kulonosen a kevéssé elterjedt nyelveken irott műveké, valamint a lefordított muvek kiadása és terjesztése, aminek érdekében olyan intézkedéseket tesznek, mint:

előmozdítják az érdekelt kiadók közötti rendszeresebb kapcsolatokat;

fokozzák erőfeszítéseiket a fordítók képzésében és továbbképzésében;

támogatást nyújtanak, megfelelő eszközökkel országaik kiadóinak a lefordított művek megjelentetéséhez:

serkentik a lefordítható könyvek listájának cseréjét a kiadók és az érdekelt intézmények között;

előmozdítják országaik fordítóinak hivatásos tevékenységét és együttműködését;

közösen tanulmányozzák a fordítások tökéletesítésének és a lefordított művek terjesztésének módozatait;

javítják és bővítik a könyvek, bibliográfiák és könyvtári kartotékok könyvtárközi cseréjét;

— előirányoznak más megfelelő intézkedéseket is, amelyek lehetővé tennék, hogy szükség esetén az érdekelt felek közös megegyezése alapján, elősegítsék egymás kulturális vívmányainak hozzáférhetőségét, különösen a könyvek területén;

— elősegítik, megfelelő módon, hogy a tömegtájékoztatási eszközöket nagyobb mértékben használják fel kulturális életük jobb kölcsönös megismertetésére;

— igyekeznek javítani a vendégmunkások és családjaik számára a szükséges feltételeket ahhoz, hogy megőrizhessék kapcsolataikat nemzeti kultúrájukkal, és alkalmazkodhassanak új kulturális környezetükhöz;

— ösztönzik az illetékes szervezeteket és cégeket, hogy bővítsék a más részt vevő államokból származó játék- és dokumentumfilmek választékát és terjesztését, és mozdítsák elő a gyakoribb nem kereskedelmi filmbemutatókat, mint amilyenek pl. a premierek, a filmhetek és a fesztiválok, kellő figyelmet fordítva azoknak az országoknak a filmjeire, amelyeknek filmművészete kevésbé ismert;

— elősegítik, megfelelő eszközökkel, hogy más részt vevő államok azon szakemberei, akik film- és audiovizuális archívumok kulturális anyagaival dolgoznak, tágabb lehetőséget kapjanak munkájukhoz az ilyen archív anyagok kezelésére vonatkozó rendszabályok keretében;

— szorgalmazzák, hogy az érdekelt szervek, megfelelő esetben az illetékes nemzetközi szervezetek bevonásával, közösen tanulmányozzák a kulturális jellegű televíziós filmek és műsorok listája összeállításának célszerűségét és feltételeit, továbbá mielőbbi megtekintésük módját, ami megkönnyítené kiválasztásukat és esetleges beszerzésüket.

Kapcsolatok és együttműködés

Megfelelő eszközökkel előmozdítják a kapcsolatok és együttműködés fejlesztését a kultúra különböző területein, nevezetesen az alkotók és a kultúra művelői között, mégpedig arra törekedve, hogy:

— elősegítsék a kultúra művelőinek utazásait és találkozóit, beleértve, ahol szükséges, olyan utazásokat és találkozókat, amelyekre egyezmények, szerződések vagy más speciális megállapodások alapján kerül sor, és amelyek kulturális együttműködésük részei;

— ösztönözzék ily módon az alkotó- és előadóművészek, valamint művészegyüttesek között az olyan kapcsolatokat, amelyeknek célja a közös munka, műveiknek a másik részt vevő államban való megismertetése, valamint a közös tevékenység kérdéseiről folytatandó eszmecsere;

— ösztönzik, amikor szükséges, megfelelő megállapodásokkal, gyakornokok és szakemberek cseréjét, továbbá ösztöndíjak adományozását alap- és továbbképzés céljára, a kultúra különböző területein, mint a művészetek és az építészet, a múzeum- és könyvtárügy, az irodalomtudomány és a műfordítás terén, és

előmozdítják, hogy megfelelő intézményeik kedvező feltételeket teremtsenek fogadásukra;

— előmozdítják a kulturális tevékenység szervezőinek, valamint az oktatók és a szakemberek képzése terén szerzett tapasztalatok cseréjét olyan területeken, mint amilyen a színház, az opera, a balett, a zene és a képzőművészet;

— tovább szorgalmazzák az alkotóművészek, különösen a fiatal alkotóművészek nemzetközi találkozóinak szervezését a művészeti és irodalmi alkotói tevékenység időszerű kérdéseiről, amelyek közös vizsgálata érdeklődésre tart számot;

— tanulmányozzák a kultúra művelői közötti cserék és együttműködés más lehetőségeit, a részt vevő államok kulturális életének jobb kölcsönös megismerése céljából.

Az együttműködés területei és formái

Ösztönzik a kulturális együttműködés új területeinek és formáinak keresését, és ebből a célból elősegítik, hogy az érdekelt felek, ahol ez szükséges, megfelelő egyezményeket és megállapodásokat kössenek, és ezzel összefüggésben támogatják:

— a kulturális politika kérdéseinek, különösen társadalmi vonatkozásainak, valamint a tervezéssel, városépítéssel, neveléssel és környezetvédelemmel, továbbá a turizmus kulturális oldalaival összefüggő vonatkozásainak közös tanulmányozását;

— ismeretek cseréjét a kultúra sokféleségének kérdéseiről, ami előmozdítaná, hogy az érdekelt felek jobban megértsék ezeket a sajátosságokat, ahol ilyenek fellelhetők;

— információk cseréjét, és ahol az megfelelő, szakértők találkozóit, kutatási programok és tervek kidolgozását és megvalósítását, valamint közös értékelésüket, és a fent megjelölt témákban elért eredmények terjesztését;

— a kulturális együttműködés olyan formáit, és az olyan közös programokat, mint:

nemzetközi rendezvények a képzőművészet, a film, a színház, a balett, a zene, a népművészet stb. területén; könyvvásárok és -kiállítások, közös rendezés operában és drámai színházakban, valamint szólisták, zenei együttesek, zenekarok, kórusok és más művészeti együttesek szereplése, beleértve az amatőr együtteseket, kellő figyelmet fordítva a nemzetközi ifjúsági kulturális rendezvények szervezésére és a fiatal művészek cseréjére;

más részt vevő államok írói, zeneszerzői műveinek felvétele a szólisták és művészeti együttesek repertoárjába;

olyan cikkek, tanulmányok, monográfiák, valamint alacsony árú könyvek, képzőművészeti és irodalmi gyűjtemények sajtó alá rendezése, fordítása és kiadása, amelyek elősegíthetik a kultúra megfelelő eredményeinek jobb megismerését, és ebből a célból szakértői és kiadói tanácskozások tervezése;

filmek, rádió- és televízióműsorok koprodukciója és cseréje, egyben elősegítve nevezetesen olyan találkozókat, ahol a rendezők, a technikai szakértők és az állami intézmények képviselői tisztázhatják a konkrét közös tervek megvalósításához szükséges kedvező feltételeket, és a koprodukciók esetében, támogatva nemzetközi forgatócsoportok alakítását;

pályázatok kiírása az építészet és várostervezés területén, szem előtt tartva a legjobb tervek megvalósításának lehetőségét, és, ahol lehetséges, nemzetközi munkacsoportok alakítása;

művészeti, történelmi és régészeti emlékek és kulturális nevezetességű helyek védelmét, helyreállítását és felújítását célzó közös tervek megvalósítása, megfelelő esetekben az e téren illetékes, illetve tevékenykedő nemzetközi kormányzati és nem kormányzati szervezetek, valamint magánjellegű intézmények közreműködésével, előirányozva ebből a célból:

az érdekelt felek szakértőinek rendszeres találkozóit a szükséges javaslatok kidolgozására, szem előtt tartva, hogy ezeket a kérdéseket szélesebb társadalmi és gazdasági összefüggésükben kell vizsgálni;

cikkek közlését a megfelelő időszaki kiadványokban, a legjelentősebb eredmények és újdonságok megismertetése és a részt vevő államok közötti összehasonlítás céljából;

az országaikban fellelhető történelmi emlékek és kulturális nevezetességű helyek nyilvántartására és katalogizálására használatos különböző rendszerek tökéletesítésének és lehetséges összehangolásuknak közös tanulmányozása;

a különböző szakágakban tevékenykedő restaurátorok képzésére szolgáló nemzetközi tanfolyamok szervezése lehetőségének tanulmányozása.

* * *

Nemzeti kisebbségek vagy regionális kultúrák. A részt vevő államok, elismerve, hogy a nemzeti kisebbségek vagy a regionális kultúrák hozzájárulhatnak együttműködésükhöz a kultúra különböző területein, kifejezik azt a szándékukat, hogy elősegítsék ezt a hozzájárulást, amennyiben területükön ilyen kisebbségek vagy kultúrák léteznek, figyelembe véve ezek tagjainak jogos érdekeit.

4. EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS CSERÉK AZ OKTATÁSÜGY TERÜLETÉN

A részt vevő államok,

annak tudatában, hogy a nemzetközi jellegű kapcsolatok fejlődése az oktatásügy és a tudomány területén hozzájárul a jobb kölcsönös megértéshez, valamennyi nép hasznát és a jövő nemzedékek javát szolgálja,

készen arra, hogy elősegítsék az oktatásügyi és a tudományos szervezetek, intézmények és az oktatásügy és a tudomány művelői között az ismeret- és tapasztalatcsere, valamint az érintkezések továbbfejlesztését, speciális megegyezések alapján, ahol ezek szükségesek,

attól az óhajtól vezérelve, hogy erősítsék a kapcsolatokat az oktatási és tudományos intézmények között, továbbá ösztönözzék együttműködésüket a közös érdeklődésre számot tartó területeken, különösen azokon, amelyek esetében az ismeretek és az erőforrások szintje megkívánja az erőfeszítések nemzetközi összefogását, és

abban a meggyőződésben, hogy az előrehaladást ezeken a területeken az idegen nyelvek szélesebb körű ismeretének kell követnie és alátámasztania,

kifejezik e célok érdekében szándékukat, nevezetesen:

a) A kapcsolatok bővítése

Bővítik és javítják különböző szinteken az oktatásügy és a tudomány területén az együttműködést és a kapcsolatokat, különösen azáltal, hogy:

— megfelelő esetekben két-, illetve többoldalú egyezményeket kötnek az érdekelt állami intézmények, nem kormányzati szervezetek, valamint az oktatásügy és a tudomány művelői közötti együttműködést és cseréket illetően, szem előtt tartva mind a rugalmasság, mind a meglevő egyezmények és megállapodások adta lehetőségek minél teljesebb kihasználásának szükségességét;

— előmozdítják, hogy a megfelelő esetekben, egyetemek, valamint egyéb felsőoktatási és tudományos intézmények kormányközi egyezmények keretében közvetlen megállapodásokat kössenek egymással;

— ösztönzik az oktatásügy és a tudomány művelői között a közvetlen érintkezéseket és kapcsolatokat, beleértve azokat is, amelyek szükség esetén speciális egyezményeken vagy megállapodásokon alapulnak.

b) Hozzáférhetőség és cserék

A részt vevő államok diákjai, oktatói és tudósai számára kölcsönösen elfogadható feltételek alapján könnyebben hozzáférhetővé teszik egymás oktatási, kulturális és tudományos intézményeit, és fejlesztik valamennyi közös érdeklődésre számot tartó területen a cseréket ezen intézmények között, különösen azáltal, hogy:

— bővítik a külföldi résztvevők számára biztosítható tanulmányi lehetőségekre, tanfolyamokra, továbbá a felvétel és a fogadás feltételeire vonatkozó információk cseréjét;

— elősegítik, hogy a diákok, oktatók és tudósok egyik részt vevő államból a másikba utazhassanak tanulás, oktatás és tudományos kutatás céljából, valamint azért, hogy jobban megismerjék egymásnak az oktatás, a kultúra és a tudomány terén elért eredményeit;

— szorgalmazzák, hogy saját országukban tanulmányi, oktatói vagy kutatói ösztöndíjakat adományozzanak más részt vevő államok diákjainak, oktatóinak és tudósainak;

— kidolgoznak, továbbfejlesztenek, illetve ösztönöznek olyan programokat, amelyek a diákok, oktatók és tudósok cseréjének bővítését irányozzák elő, és magukba foglalják szimpozionok, szemináriumok és közös kutatási tervek szervezését, valamint oktatási és tudományos információk cseréjét, mint amilyenek az egyetemi kiadványok és a könyvtári anyagok;

— elősegítik az ilyen rendezvények és programok hatékony megvalósítását azáltal, hogy a kutatókat, az oktatókat és a diá-

kokat idejében és részletesebben tájékoztatják egyetemi vagy intézeti felvételukről és a részukre tervezett programokról; lehetővé teszik számukra a megfelelő oktatási, tudományos és nyilvános archív anyagok használatát; támogatják a fogadó országon beluli utazásaikat a szokásos eljárás alapján, akár tanulmányi vagy tudományos célzatú utazásokról, akár szünidei kirándulásokról van szó;

— elősegítik a tudományos fokozatok és diplomák összehasonlíthatóságával és egyenértékűségével kapcsolatos problémák alaposabb elemzését oly módon, hogy ösztönzik az oktatás szervezeti felépítésére, időtartamára és tartalmára, valamint a tudásszint, a tudományos minősítés összehasonlítására alkalmazott módszerekre vonatkozó információk cseréjét, és ahol lehetséges, kölcsönösen elismerik a tudományos fokozatokat és diplomákat, vagy kormányok közötti megállapodások alapján, ahol erre szükség van, vagy egyetemek és más felsőoktatási és tudományos intézmények közötti közvetlen megállapodások alapján;

— javasolják továbbá a megfelelő nemzetközi szervezeteknek, hogy fokozzák erőfeszítéseiket a tudományos fokozatok és diplomák összehasonlíthatóságával és egyenértékűségével kapcsolatos problémák általánosan elfogadható megoldása érdekében.

c) Tudomány

Hatáskörükön belül bővítik és javítják a tudományos együttműködést és cseréket, különösképpen:

fejlesztik a tudományos információk és a dokumentációk két- vagy többoldalú cseréjét és terjesztését oly módon, hogy:

— nagyobb mértékben bocsátják az ilyen információkat a többi részt vevő állam tudósainak és tudományos kutatóinak rendelkezésére, például oly módon, hogy részt vesznek nemzetközi tudományos információs rendszerekben vagy más megfelelő megállapodások révén;

— bővítik és javítják azoknak a mintáknak és más tudományos anyagoknak a cseréjét, amelyeket főként a természettudományi és orvostudományi alapkutatásoknál használnak;

— felkérik a tudományos intézményeket és egyetemeket, hogy teljesebben és rendszeresebben tájékoztassák egymást a közös érdeklődésre számot tartó területeken folyó és tervezett kutatómunkájukról.

Elősegítik a kapcsolatok és a közvetlen érintkezés kibővítését az egyetemek, a tudományos intézmények és társaságok, valamint a tudósok és a tudományos kutatók között, beleértve, ahol az szükséges, a speciális egyezményeken vagy megállapodásokon nyugvó kapcsolatokat, oly módon, hogy:

— továbbfejlesztik a tudósok és tudományos kutatók cseréjét, és ösztönzik előkészítő értekezletek vagy munkacsoportok szervezését a közös érdeklődésre számot tartó tudományos kutatási témákban;

— ösztönzik közös tudományos kutatócsoportok alakítását, több ország tudományos intézetei között létrejött megállapodásokban megjelölt kutatási tervek megvalósítása céljából;

— elősegítik nemzetközi értekezletek és szemináriumok szervezését és sikeres lebonyolítását, valamint tudósaik és tudományos kutatóik részvételét azokon;

— lehetségesnek tartják ezenkívül a közeljövőben egy „Tudományos Fórum" összehívását a részt vevő államok vezető tudományos személyiségeinek értekezlete formájában, amelyen megvitatnák a tudomány jelenlegi és jövendő fejlődésének közös érdeklődésre számot tartó komplex problémáit, és amely elősegítené a tudományos intézmények és tudósok közötti érintkezést, kapcsolatokat és információcsere további szélesítését;

— lehetségesnek tartják, hogy egy közeli időpontban összehívják a részt vevő államokat és országos szintű tudományos intézményeiket képviselő szakértők értekezletét abból a célból, hogy

konzultálva a megfelelő nemzetközi szervezetekkel, mint amilyen az UNESCO és az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottsága, előkészítsék a „Tudományos Fórumot";

— kellő időben megvizsgálják a „Tudományos Fórum" érdekében tehető további lépéseket.

Fejlesztik két-, illetve többoldalú alapon a részt vevő államok tudományos kutatási programjainak egyeztetését és közös programok szervezését, különösen az alább megjelölt területeken, ahol nélkülözhetetlennek bizonyulhatnak a tudósok együttes erőfeszítései és esetenként drága vagy egyedi berendezések használata. Ezeken a területeken a témajegyzék illusztratív, a konkrét kutatási terveket ezt követően kell a részt vevő államok lehetséges partnereinek meghatározniuk, tekintetbe véve mindazt, amivel a megfelelő nemzetközi szervezetek és tudományos intézmények ehhez hozzájárulhatnak;

— *egzakt és természettudományok*, különösen az alapkutatások olyan területeken, mint a matematika, fizika, elméleti fizika, geofizika, kémia, biológia, ökológia és csillagászat;

— *orvostudomány*, különösen a rák, valamint a szív- és érrendszeri betegségek alapkutatása, a fejlődő országokban előforduló endémiás betegségek tanulmányozása, valamint az orvosi-szociális kutatások, főképpen a foglalkozási betegségekkel, a rokkantak rehabilitálásával, az anyák, a gyermekek és az aggok gondozásával összefüggő kérdések;

— *humán és társadalomtudományok*, mint amilyenek a történelem, a földrajz, a filozófia, a pszichológia, a pedagógiai kutatások, a nyelvészet, a szociológia, a jog-, a politikai és gazdaságtudományok; olyan szociális, társadalmi-gazdasági és kulturális jelenségek összehasonlító vizsgálata, amelyek közösen érdeklik a részt vevő államokat, különösen az emberi környezet és a városfejlesztés problémái, valamint a műemlékek és műalkotások megóvására és helyreállítására szolgáló módszerek tudományos kutatása.

d) Idegen nyelvek és civilizációk

Ösztönzik az idegen nyelvek és civilizációk tanulmányozását, amely a népek közötti érintkezés bővítésének, az egyes országok kultúrája jobb megismerésének és a nemzetközi együttműködés erősítésének fontos eszköze; és ebből a célból hatáskörükön belül serkentik az idegen nyelvek oktatásának további fejlesztését és javítását, bővítik az oktatott nyelvek választékát a különböző oktatási szinteken, kellő figyelmet fordítva a kevéssé elterjedt, illetve tanulmányozott nyelvekre, és különösen:

— fokozzák az idegen nyelvek oktatásának javítására irányuló együttműködést oly módon, hogy kicserélik információikat és tapasztalataikat olyan korszerű, hatékony oktatási módszerek és technikai segédeszközök fejlesztéséről és alkalmazásáról, amelyek a hallgatók különböző kategóriáinak szükségleteihez igazodnak, beleértve az intenzív oktatás módszereit is, továbbá megvizsgálják annak lehetőségét, hogy két-, illetve többoldalú alapon kutassák az idegen nyelvi oktatás új módszereit;

— ösztönzik a megfelelő intézmények közötti két-, illetve többoldalú együttműködést azzal a céllal, hogy minél teljesebben kiaknázzák a nyelvoktatás korszerű eszközeinek lehetőségeit, például az érdekelt országok szakembereinek összehasonlító kutatásai révén, továbbá, megállapodás esetén audiovizuális anyagok, valamint tankönyvek írásához felhasználható anyagok, a nyelvoktatásban alkalmazott új típusú technikai berendezésekre vonatkozó információk cseréje vagy egymás rendelkezésére bocsátása formájában;

— előmozdítják az információcserét az idegen nyelveket oktató tanárok képzésének tapasztalatairól, és bővítik a tanárok és nyelvszakos hallgatók kétoldalú cseréjét, továbbá elősegítik részvételüket idegen nyelvek és civilizációk nyári tanfolyamain ott, ahol ilyeneket szerveznek;

— ösztönzik a lexikográfiai szakértők együttműködését a terminológiai megfelelések tisztázására, különösen a tudomány és a

technika szakágaiban, hogy ezáltal megkönnyítsék az intézmények és szakemberek közötti összeköttetést;

— előmozdítják az idegen nyelvi oktatás kiterjesztését a különböző típusú középfokú oktatási intézményekben, valamint az oktatott európai nyelvek választékának bővítését, és ebben az összefüggésben megvizsgálják, ahol ez célszerű, a tanárok kiválasztásának és képzésének fejlesztési lehetőségeit, s a szükséges tanulócsoportok szervezésének lehetőségét is;

— szorgalmazzák, hogy a felsőoktatásban a nyelvszakos hallgatók számára biztosítsák a megtanulható nyelvek nagyobb választékát, más hallgatóknak pedig több lehetőségük legyen különböző idegen nyelvek tanulására, továbbá elősegítik, ahol ez kívánatos, hogy szervezzenek idegen nyelvekről és civilizációkról szóló előadásokat, amelyeket, ha szükséges, speciális megállapodások alapján, külföldi, elsősorban azokból az európai államokból meghívott lektorok tartanak, amelyeknek nyelve kevésbé elterjedt vagy tanulmányozott;

— ösztönzik a felnőttoktatás keretében a különféle igényeket és érdeklődést kielégítő szakosított programok további kimunkálását, amelyek saját állampolgáraik idegen nyelvi oktatására, valamint arra szolgálnak, hogy a fogadó ország nyelvét más országok érdeklődő felnőtt polgárainak oktassák; ilyen összefüggésben ösztönzik az érdekelt intézmények között az együttműködést például a rádiós és televíziós oktatás, vagy az intenzív tanfolyamok programjainak kidolgozásában, valamint, ahol az kívánatos, az ilyen programok tanulmányi célkitűzéseinek megfogalmazásában, azzal a szándékkal, hogy el lehessen érni a nyelvtudás összehasonlító szintjeit;

— ösztönzik, ahol ez célszerű, hogy az idegen nyelvek oktatását társítsák a megfelelő civilizációk megismertetésével, és további erőfeszítéseket tesznek, hogy megfelelő iskolán kívüli intézkedésekkel is felkeltsék az idegen nyelvek tanulása iránti érdeklődést.

e) Oktatási módszerek

Előmozdítják a két-, illetve többoldalú tapasztalatcserét az oktatás valamennyi szintjén alkalmazott oktatási módszerekről, köztük a permanens képzés és a felnőttoktatás módszereiről, továbbá az oktatási anyagok cseréjét, különösen azáltal, hogy:

— továbbfejlesztik a kapcsolatok és az együttműködés különféle formáit a pedagógiai tudomány különböző területein, például az érdekelt intézmények által végzett összehasonlító vagy közös kutatások révén, vagy a pedagógiai kísérletek eredményeiről szóló információk cseréje útján;

— bővítik az információcserét a különböző oktatási rendszerekben alkalmazott oktatási módszerekről, továbbá a tanulók és hallgatók tanulási folyamatának kutatása során nyert eredményekről, tekintetbe véve a különböző típusú speciális intézmények idevágó tapasztalatait;

— előmozdítják a tapasztalatcserét a felnőttoktatás, ezen belül az időszakos továbbképző oktatás szervezetéről és működéséről, ennek az oktatási formának más oktatási formákkal, és szintekkel való viszonyáról, továbbá azokról a módszerekről, amelyek révén az oktatás, ezen belül a szak- és műszaki képzés alkalmazkodik egy-egy ország gazdasági és társadalmi fejlődéséből fakadó követelményekhez;

— ösztönzik az ifjúságnak és a felnőtteknek a népek közötti megértés szellemében történő nevelésére vonatkozó tapasztalatok cseréjét, megkülönböztetett figyelmet fordítva az emberiség fontos problémáira, amelyeknek megoldása közös megközelítést és szélesebb körű nemzetközi együttműködést követel meg;

— ösztönzik az oktatási anyagok, köztük az iskolai tankönyvek cseréjét, szem előtt tartva azt a lehetőséget, hogy előmozdítsák a kölcsönös megismerést és elősegítsék minden egyes ország be-

mutatását ezekben a tankönyvekben, és ugyancsak szorgalmazzák az oktatástechnikai újításokra vonatkozó információcserét.

* * *

Nemzeti kisebbségek vagy regionális kultúrák. A részt vevő államok elismerve, hogy a nemzeti kisebbségek, vagy regionális kultúrák hozzájárulhatnak együttműködésükhöz az oktatásügy különböző területein, kifejezik azt a szándékukat, hogy elősegítsek ezt a hozzájárulást, amennyiben területükön ilyen kisebbségek vagy kultúrák léteznek, figyelembe véve ezek tagjainak jogos érdekeit.

AZ ÉRTEKEZLETET KÖVETŐ INTÉZKEDÉSEK

A részt vevő államok,

áttekintve és felbecsülve az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten elért haladást,

úgy ítélve meg továbbá, hogy szélesebb, világméretű összefüggésben az Értekezlet fontos összetevője az európai biztonság megszilárdítása és az együttműködés fejlődése folyamatának és az Értekezlet eredményei jelentősen hozzájárulnak majd ehhez a folyamathoz,

azzal a szándékkal, hogy megvalósítsák az Értekezlet Záróokmányának rendelkezéseit, hogy az Értekezlet eredményei teljes mértékben kifejthessék hatásukat, s ezáltal továbbra is elősegítsék az európai biztonság megszilárdításának és az együttműködés fejlődésének folyamatát,

abban a meggyőződésben, hogy az Értekezlet célkitűzéseinek elérésére újabb egyoldalú, kétoldalú és többoldalú erőfeszítéseket kell tenniük, valamint folytatniuk kell az alábbiakban vázolt megfelelő formákban az Értekezlet által megkezdett többoldalú folyamatot.

1. *Kinyilvánítják eltökéltségüket* arra, hogy az Értekezletet követő időszakban kellően figyelembe veszik és teljesítik az Értekezlet Záróokmányának rendelkezéseit:

a) egyoldalúan, minden erre alkalmas esetben;

b) kétoldalúan, más részt vevő államokkal folytatott tárgyalások útján;

c) többoldalúan, a részt vevő államok szakértőinek találkozói révén, valamint az olyan meglevő nemzetközi szervezetek kere-

tében, mint az Egyesült Nemzetek szervezetének Európai Gazdasági Bizottsága és a nevelesugy, a tudomány és a kultúra területén való egyuttmúködést illetően az UNESCO;

2 *Kinyilvánítják továbbá eltokéltséguket*, hogy folytatják az Értekezlet által megkezdett tobboldalú folyamatot oly módon, hogy:

a) beható eszmecserét folytatnak, mind a Záróokmány rendelkezéseinek megvalósításáról és az Értekezlet által meghatározott feladatok végrehajtásáról, mind az Értekezleten megvitatott kérdésekkel összefüggésben a kölcsönös kapcsolatok javításáról, az európai biztonság megszilárdításáról és az együttmúködés fejlesztéséről, továbbá az enyhülés folyamatának jövőbeli továbbfejlesztéséről;

b) e célok érdekében megszervezik képviselőik találkozóit, a külügyminiszterek által kinevezett képviselők találkozójával kezdve. Ez a találkozó megállapítja a megfelelő módozatokat a további összejövetelek megtartására vonatkozóan, amelyek magukban foglalhatnának újabb hasonló találkozókat, valamint egy újabb Értekezlet megrendezésének lehetőségét.

3. Az első ilyen találkozóra Belgrádban 1977-ben kerül sor. Az e találkozót előkészítő találkozóra Belgrádban, 1977. június 15-én kerül sor. Az előkészítő találkozó dönt a külügyminiszterek által kinevezett képviselők találkozójának időpontjáról, időtartamáról, napirendjéről és egyéb feltételeiről;

4. Ennek az Értekezletnek az ügyrendje és munkamódszere, valamint a költségek elosztása mutatis mutandis alkalmazandó az 1. *c)*, 2. és 3. bekezdésben előirányzott találkozókra. Valamennyi fent említett találkozóra az egyes részt vevő államokban felváltva kerül sor. A technikai titkárságot a fogadó ország biztositja.

E Záróokmány angol, francia, német, olasz, orosz és spanyol nyelven készült eredeti példányát a Finn Köztársaság kormányának adják át, amely azt levéltárában őrzi. Mindegyik részt vevő állam megkapja a Finn Köztársaság kormányától e Záróokmány hiteles másolatát.

E Záróokmány szövegét mindegyik részt vevő államban közzéteszik, amely azt terjeszti, és biztosítja a lehető legszélesebb körű megismerését.

A Finn Köztársaság kormányát felkérik, hogy küldje meg az Egyesült Nemzetek Szervezete főtitkárának e Záróokmány szövegét — amelyet nem kell az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának 102. cikke értelmében beiktatni —, a Szervezet tagjai között az ENSZ hivatalos okmányaként történő terjesztése végett.

A Finn Köztársaság kormányát ugyancsak felkérik, hogy e Záróokmány szövegét küldje meg az UNESCO főigazgatójának és az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága végrehajtó titkárának.

A fentiek hiteléül, a részt vevő államok alulírott magas képviselői, tudatában annak, hogy államaik kiemelkedő politikai jelentőséget tulajdonítanak az Értekezlet eredményeinek, kifejezve eltökéltségüket, hogy a fenti szövegekben foglalt rendelkezéseknek megfelelően fognak cselekedni, e Záróokmányt aláírásukkal látták el.

Készült Helsinkiben, 1975. augusztus 1-én.
az alábbi államok nevében:

NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

Helmut Schmidt
szövetségi kancellár

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Erich Honecker,
a Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának első titkára

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Gerald R. Ford,
az Amerikai Egyesült Államok elnöke

OSZTRÁK KÖZTÁRSASÁG

Bruno Kreisky
szövetségi kancellár

BELGA KIRÁLYSÁG

Leo Tindemans
miniszterelnök

BOLGÁR NÉPKÖZTÁRSASÁG

Todor Zsivkov,
a Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottságának első titkára és a Bolgár Népköztársaság Államtanácsának elnöke

KANADA

Pierre Elliott Trudeau
miniszterelnök

CIPRUSI KÖZTÁRSASÁG

III. Makariosz érsek őeminenciája,
a Ciprusi Köztársaság elnöke

DÁNIA

Anker Jörgensen
miniszterelnök

SPANYOLORSZÁG

Carlos Arias Navarro,
a kormany elnoke

FINN KÖZTÁRSASÁG

Urho Kekkonen
köztarsasági elnok

FRANCIA KÖZTÁRSASÁG

Valéry Giscard d'Estaing

NAGY-BRITANNIA ÉS ÉSZAK-ÍRORSZÁG EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

Harold Wilson
első lordkincstárnok, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának miniszterelnöke

GÖRÖG KÖZTÁRSASÁG

Konsztantin Karamanlisz
miniszterelnok

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG

Kádár János,
a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja

ÍRORSZÁG

Liam Cosgrave
miniszterelnok

IZLAND

Geir Hallgrimsson
miniszterelnök

OLASZ KÖZTÁRSASÁG

Aldo Moro,
az Olasz Köztársaság Minisztertanácsának elnöke és mint az Európai Közösségek Tanácsának soros elnöke

LIECHTENSTEINI HERCEGSÉG

Walter Kieber,
a kormány elnöke

LUXEMBURGI NAGYHERCEGSÉG

Gaston Thorn
miniszterelnök, külügyminiszter

MÁLTAI KÖZTÁRSASÁG

Dom Mintoff
miniszterelnök, kül- és nemzetközösség-ügyi miniszter

MONACÓI HERCEGSÉG

André Saint-Mleux
államminiszter, a kormánytanács elnöke Monaco hercege őfenségének képviseletében

NORVÉGIA

Trygve Bratteli
miniszterelnök

HOLLAND KIRÁLYSÁG

J. M. den Uyl
miniszterelnök

LENGYEL NÉPKÖZTÁRSASÁG

Edward Gierek,
a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára

PORTUGÁLIA

Francisco da Costa Gomes
köztársasági elnök

ROMÁN SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Nicolae Ceausescu,
a Román Szocialista Köztársaság elnöke

SAN MARINO

Gian Luigi Berti,
a kül- és politikai ügyek államtitkára

VATIKÁN

Agostino Casaroli őexcellenciája,
az Egyházi Közügyek Tanácsának titkára, VI. Pál pápa őszentségének különmegbízottja

SVÉDORSZÁG

Olof Palme
miniszterelnök

SVÁJCI ÁLLAMSZÖVETSÉG

Pierre Graber,
az Államszövetség elnöke, a szövetségi politikai hivatal vezetője

CSEHSZLOVÁK SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Gustáv Husák
Csehszlovákia Kommunista Pártja főtitkára, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság elnoke

TÖRÖK KÖZTÁRSASÁG

Süleyman Demirel
miniszterelnök

SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGOK SZÖVETSÉGE

L. Brezsnyev,
a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára

JUGOSZLÁV SZOCIALISTA SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

Josip Broz Tito,
a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság elnöke

KÁDÁR JÁNOSNAK,

az MSZMP Központi Bizottsága első titkárának,

a magyar küldöttség vezetőjének felszólalása az európai biztonsági és együttműködési értekezlet zárószakaszán

Elnök elvtárs!
Tisztelt küldöttek!

A magyar közvélemény kezdettől fogva figyelemmel kísérte és aktívan támogatta az európai biztonsági és együttműködési értekezlet tevékenységét. Történelmi jelentőségűnek tartjuk, hogy a közös erőfeszítés nem volt hiábavaló, az összes érdekelt egyetértésével most összeült a biztonsági értekezlet legfelsőbb szintű zárószakasza. A népek várakozásait, egy jobb jövő iránti reménységeit fejezi ki, és kétségtelen, hogy Európa történelmének új, fontos lapját írja ez a tanácskozás.

A magyar küldöttség nevében tisztelettel köszöntöm a küldötteket, az értekezlet minden részvevőjét. Minden küldöttségnek jó munkát, az értekezletnek teljes sikert kívánok. A Magyar Népköztársaság és a magyar nép nevében köszönetet mondok a Szovjetunió, valamennyi európai ország, az Amerikai Egyesült Államok és Kanada vezetőinek és kormányzatának, hogy felelősen hozzájárultak az európai biztonsági és együttműködési értekezlet létrejöttéhez. Szívből köszöntöm fáradhatatlan, áldozatkész munkájukért nagyra becsült házigazdáinkat, Urho Kekkonen urat, a Finn Köztársaság elnökét, a finn kormányt, Helsinki város vezetőit, a testvéri finn népet.

Tisztelt küldöttek!

Mi annak a magyar népnek a küldötteiként veszünk részt ezen a történelmi jelentőségű tanácskozáson, amely államot alapítva 1100 éve él a Duna—Tisza táján, Európa közepén, így múltunk és jövőnk egyaránt az itt élő népek sorsához kötődik.

Meggyőződésünk, hogy Európa minden népének legfőbb kívánsága a béke. Ha lehetséges, még fokozottabban így van ez a magyar nép esetében, amely évszázadokon át a hadak útjának kereszteződési pontján élt és mérhetetlen véráldozatokat hozott, hogy fennmaradhasson és megőrizze államát a fenyegető pusztulással szemben. Századunkban, az első világháború hiábavaló áldozatai után a vesztes Magyarország területe a korábbinak egyharmadára csökkent, a második világháborúban, urai bűnéből a rossz oldalon vérezve, elvesztette felnőtt lakosságának 8 százalékát és az ország romhalmazzá vált.

A magyar nép sorsa harminc évvel ezelőtt, az antifasiszta koalíció történelmi győzelmének és annak következtében, hogy a szovjet hadsereg, a vele együtt küzdőkkel kiűzte hazánk területéről a Hitler-fasiszta megszálló hadakat, új, jó fordulatot vett. Azóta békében él a magyar nép, visszanyerve nemzeti függetlenségét és állami szuverenitását, szilárdan és eltökélten halad maga választotta útján, s ma a fejlett szocialista társadalmat építi. Történelmünkből mi levontuk a szükséges tanulságokat. Mindenki megértheti, hogy a szocialista Magyar Népköztársaság számára az európai népek békéje, biztonsága, barátsága és együttműködése nem pusztán szavakat jelent, hanem szilárd elveken, súlyos történelmi tapasztalatokon nyugvó hosszú távú politikát, és a magyar nép életbevágó érdekeit fejezi ki.

Tisztelt küldöttek!

Közismertek az európai népek múltbeli szenvedései, a két világháború rettenetes pusztításai, az a tény, hogy a két világháború földrészünkön robbant ki. Mindezt, de legfőképpen azt figyelembe véve, hogy a felhalmozott korszerű fegyverek konfliktus esetén eddig soha nem látott szörnyűséggel és pusztulással fenyegetik Európa és a világ népeit, minden ország felelős tényezőinek hatékonyan hozzá kell járulniuk ahhoz, hogy az utóbbi időben mutatkozó enyhülés tartós, a béke biztosított és szilárd legyen.

Úgy véljük, hogy az európai biztonsági és együttműködési értekezlet eredményességétől, és a jelen értekezlet szellemében végzendő további munkától függ népeink, földrészünk, Európa, és nem túlzás, ha azt mondjuk, nem kis mértékben az emberiség jövője. Az általunk képviselt népek reménye az, hogy az értekezlet jó munkát végez és a jövendő a béke lesz. A magyar küldöttség azt a megbízást kapta, hogy járuljon hozzá az értekezlet sikeréhez. Igyekszünk a megbízásnak eleget tenni.

A Magyar Népköztársaság rendíthetetlen híve a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének. A Szovjetunióval és más szocialista országokkal együtt egyik kezdeményezője és aláírója volt az 1969-es budapesti felhívásnak, amely javasolta az európai biztonsági értekezlet összehívását. Szövetségeseinkkel együtt azóta is mindent megtettünk az

értekezlet létrejöttéért. Képviselőink mindvégig részt vettek az előkészítő munkálatokban és a jelen értekezlet elé aláírásra beterjesztett okmány kidolgozásában.

Tisztelt küldöttek!

A Magyar Népköztársaság azt vallja, hogy mindent meg kell tenni a fegyveres összeütközésekkel fenyegető kérdések békés megoldása, a háború, egy új világháború lehetőségének kiküszöbölése érdekében.

Kormányunk úgy véli, további erőfeszítéseket kell tenni az általános leszerelés előmozdítására. Támogatunk minden komoly leszerelési törekvést, így támogatjuk a Szovjetunió javaslatát leszerelési világkonferencia összehívására.

Üdvözöljük és a nemzetközi enyhülés szempontjából meghatározónak tekintjük a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolatainak javulását, megállapodásukat és további tárgyalásaikat a stratégiai támadó fegyverek korlátozásáról.

Minden józanul gondolkodó ember látja, hogy az emberiség fejlődésének jelen szakaszában a világháború elkerülésének nincs más reális és elfogadható alternatívája, mint a békés egymás mellett élés, a vitás kérdések tárgyalások útján való rendezése, a fegyverkezési verseny megállítása, a fegyverzetek korlátozása, majd a leszerelés, az államok rendezett viszonya, a közös érdekű kérdésekben az együttműködés, a népek közeledése és barátsága.

A Magyar Népköztársaság ennek tudatában és szellemében építi nemzetközi kapcsolatait, tevékenykedik az Egyesült Nemzetek Szervezetében, s közel hatszáz más nemzetközi szervezetben.

Az értekezlet okmánya az európai biztonság sok és bonyolult kérdését tárgyalja. A magyar küldöttség kiemelkedő fontosságúnak tartja az államok kapcsolatait és együttműködését szabályozó elvek rögzítését. Az értekezlet munkájában részt vesz 35 szuverén állam, közöttük vannak nagy és kis államok, iparilag fejlettek és kevésbé fejlettek, szocialista és nem szocialista, elkötelezett és el nem kötelezett országok, semleges államok. Az államok kapcsolatait szabályozó elvek — mint a szuverén egyenlőség, az erőszaktól való tartózkodás, a határok sérthetet-

lensége és a többi alapelv — tiszteletben tartása és gyakorlati érvényesülése megfelel a részvevő 35 különböző állam érdekeinek, biztosítja a békét. Betartásukkal száműzhetjük földrészünkről a háborút, a fegyveres konfliktusokat. A Magyar Népköztársaság kész ezeknek az elveknek következetes betartására.

A magyar kormány úgy véli, hogy az államok kapcsolatainak a biztonsági értekezlet által történő elvi rendezése, ezen elvek gyakorlati érvényesülése erősíti a politikai bizalmat, s ez megkönnyíti az európai fegyveres erők és azok fegyverzetének ésszerű, az egyenlő biztonság elvét figyelembe vevő csökkentését is.

Magyar részről üdvözöljük a tudományos, a gazdasági és a kereskedelmi együttműködésre kidolgozott ajánlásokat is. Magyarország ma is kiterjedt gazdasági kapcsolatokat tart fenn Európa sok országával, és részt vesz a nemzetközi gazdasági munkamegosztásban. A Magyar Népköztársaság elvi okokból híve és adottságai miatt érdekelt is abban, hogy a nemzetközi gazdasági együttműködés a jövőben tovább szélesedjék. Úgy véljük, hogy általában az államok, s különösen a különböző társadalmi rendszerű országok politikai kapcsolatait szilárdan alátámasztja a kölcsönösen előnyös gazdasági együttműködés.

Magyarország kész a hátrányos megkülönböztetésektől mentes, kölcsönösen előnyös, hosszú távú megegyezésekkel is szabályozott gazdasági együttműködésre mindazon országokkal, amelyek maguk is érdekeltek ebben.

Tisztelt küldöttek!

Az értekezlet előkészítése során sok vitával járt, ezért sok munkát és időt kívánt az ajánlások kidolgozása az európai országok kulturális együttműködésére, az információk, az emberi kapcsolatok bővítésére és bizonyos humanitárius kérdések megoldására. A Magyar Népköztársaság kész az e kérdésekre vonatkozó ajánlások elfogadására is és az e téren fennálló kapcsolatok fejlesztésére.

A magyar kormány meggyőződése, hogy a békés egymás mellett élés, a népek közeledése és barátsága feltételezi, egyben lehetővé is teszi az államok termékeny együttműködését a tudományok, a közoktatás, a kultúra és a tájékoztatás terén. Az

egyetemes tudománynak, az emberiség javát szolgáló együttműködésnek ragyogó, nyilvánvalóan mindnyájunknak sokatmondó példája volt a Szojuz—Apollo űrhajók kiválóan végrehajtott közös programja.

A magyar társadalom az emberi kultúra minden valódi értékét a sajátjának tekinti. Az egyetemes emberi kultúra közkincsévé tételét a gyakorlatban megvalósítjuk, amikor Dante, Shakespeare, Molière, Goethe, Tolsztoj és más nagy írók, költők műveit nagy példányszámban kiadjuk, színpadra visszük. A mai nyugati kultúra értékeit is hozzáférhetővé tesszük mindenki számára.

Mi hívei vagyunk az emberek közötti kapcsolatok, a nemzetközi turizmus fejlesztésének, az utazás, a világot látás további könnyítésének. A Magyar Népköztársaságban gyakorlatilag minden ember nyitott kaput talál, aki becsületes szándékkal érkezik hozzánk. Szocialista és nem szocialista országok viszonylatában egyaránt jelentős kétoldalú turizmust bonyolítunk le. A tízmilliós lélekszámú Magyarországra évente több mint nyolcmillió külföldi látogató érkezik, és hárommilliónál több magyar állampolgár látogat külföldre.

A Magyar Népköztársaság már a gyakorlatban bizonyítja, hogy híve a kulturális együttműködés, az információk, a személyi forgalom bővítésének, minden olyan ésszerű lépésnek, ami elősegíti a népek és országok kölcsönös, jobb megismerését. E téren is csak akkor és úgy lehet további, előrevezető lépéseket tennünk, ha kölcsönösen tiszteletben tartjuk a partner országok szuverén jogait, törvényeit, amit értekezletünk is elvár, az előttünk fekvő, közösen kidolgozott okmányunk is igényel minden részt vevő államtól.

A kulturális együttműködés, az információk cseréje kapcsán jelentkeznek különösen az ideológiai különbségek. Mi is, akik itt tanácskozunk, különböző ideológiájú pártokat, különböző politikai rendszerű országokat képviselünk. De világos, nem azért jöttünk össze, hogy elfogadjuk egymás ideológiáját vagy állami politikai rendszerét. Népeink, amelyeket képviselünk, azt várják tőlünk, hogy a valóban létező ideológiai és politikai különbségek ellenére szót értsünk, összefogjunk, és megállapodjunk azokban a közös tennivalókban, amelyeket el kell végeznünk, hogy Euró-

pában béke és biztonság legyen, hogy az államok, az országok hasznosan együttműködjenek a közös érdekű dolgokban népeink javára.

Elnök elvtárs!
Tisztelt küldöttek!

Nagy és nehéz utat tettünk meg, amíg idáig, az európai biztonsági és együttműködési értekezlet mostani, harmadik szakaszáig eljutottunk. Sok tanácskozás, vita van mögöttünk, harcolnunk is kellett. Az enyhülésnek, a békének nemcsak hívei, ellenzői is vannak. A gáncsvetőkkel meg kellett küzdeni idáig is, és nyilván ez a jövőben sem lesz másképp.

Ez az értekezlet lezárja a múlt egy szakaszát, és egy új, jobb, békésebb világ korszakjelzőjeként kerülhet a történelembe. Ha az itt képviselt országok felelősen folytatják a megkezdett munkát, és a népek állhatatosan küzdenek a jövőben is a jó ügyért, akkor a holnap feladatait is megoldjuk.

A magyar kormány az értekezlet okmányával egyetért, küldöttségünk azt megbízatásának megfelelően aláírja. Egyetértünk azzal is, hogy 1977-ben az érdekelt államok képviselőinek egy újabb értekezlete áttekintse majd az addig megtett utat, s megvizsgálja a teendőket. Szeretném biztosítani önöket arról, hogy a Magyar Népköztársaság és a békeszerető magyar nép minden tőle telhetőt megtesz azért, hogy az európai biztonsági és együttműködési értekezlet nemes céljai valóra váljanak.

Köszönöm figyelmüket!

KÁDÁR JÁNOS

nyilatkozata a Magyar Televíziónak,
az európai biztonsági és együttmüködési értekezleten
részt vett magyar küldöttség hazatérte alkalmából

Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet kitűnő körülmények között végezte munkáját; ezt őszinte elismeréssel meg is köszöntük. Nagyon jó munkafeltételek között dolgoztunk. Az értekezlet hivatalos munkáján túl, felhasználva a rendelkezésre álló nem sok időt, több nemzet képviselőivel találkoztunk. Így találkoztunk *Kekkonen* úrral, a Finn Köztársaság elnökével, a finn kormány tagjaival, Helsinki város vezetőivel, testvérpártunk, a Finn Kommunista Párt vezetőivel és más finn emberekkel. Elmondhatom, hogy Finnországban, Helsinkiben a magyar nép képviselőit rokonként, megkülönböztetett figyelemmel és szeretettel fogadják.

Kekkonen úr, a finn emberek mindenütt lelkemre kötötték, hogy hazaérkezésem után adjam át szívélyes üdvözletüket és legjobb kívánságukat a Magyar Szocialista Munkáspártnak, a magyar társadalomnak, az egész magyar népnek. Ezt ezennel meg is teszem.

Szeretném megemlíteni, hogy ez a nagy jelentőségű találkozó olyan alkalom volt, amit mindenki felhasznált arra is, hogy sokoldalú kapcsolatokat építsen, személyes találkozókon vegyen részt. Mi is ezt tettük: találkoztunk a Szovjetunió, más szocialista országok, a legkülönbözőbb nyugat-európai országok képviselőivel is, akik ugyancsak tolmácsolták jókívánságaikat népünknek.

Az európai biztonsági és együttműködési értekezlet történelmi jelentőségű sokféle szempontból. Történelmi jelentőségű, mert — ahogyan erről több ízben szó esett — a napóleoni háborúk befejezését követő 1815-ös bécsi értekezlet óta az európai országok képviselői így még nem találkoztak. Történelmi jelentőségű azért is, mert a második világháború után a szocializmus világrendszerré vált; azóta Európa országai két különböző társadalmi rendszerhez, a szocialista, illetve a kapitalista társadalmi rendszerhez tartoznak. Történelmi jelentőségű, hogy a második világháborút követő időszakban most először találkoztak Európa népeinek képviselői.

Nagy jelentőségűnek tartom a tanácskozást azért is, mert megnevezése és valódi tartalma szerint az európai biztonság és együttműködés értekezlete volt. Ha arra gondolunk, hogy képviseltette magát a Szovjetunió, az Amerikai Egyesült Államok

és Kanada, akkor joggal elmondhatjuk, hogy a tanácskozáson részt vett 35 ország — vizuálisan elképzelve területi elhelyezkedésüket — tulajdonképpen a földgömb egész északi felét körülövezi.

Számunkra, a magyar nép képviselői számára is nagy jelentőségű volt, hogy a Magyar Népköztársaság képviseletében ott lehettünk a tanácskozáson. Jómagam már számtalan nemzetközi értekezleten vettem részt, amelyen pártunk vagy országunk képviseletében kapcsolódtam be a munkába és szólaltam fel. Küldöttségünk többi tagjai is sokszor vettek már részt nemzetközi eseményeken. Mégis különleges alkalomnak tartottuk, hogy ezen az igen nagy jelentőségű értekezleten hallathattuk a magyar nép szavát és kifejezhettük a magyar nép akaratát.

Az értekezlet sajátosságai közé tartozott, hogy bizonyos országok képviselői ezúttal valóban a szó szoros értelmében az egész nép nevében szólhattak.

Így volt ez természetesen a Szovjetunió, más szocialista országok és a Magyar Népköztársaság esetében is. Jómagam a különböző tárgyalásokon nyugodt lelkiismerettel hangoztattam, hogy Magyarországon nincsenek olyanok, akik érdekeltek volnának a nemzetközi helyzet élezésében, a fegyverkezési versenyben, a konfliktusok kirobbantásában. Népünknek teljesen egységesen a legfőbb és első számú kívánsága, hogy békében élhessen, folytathassa békés alkotó munkáját: a szocialista társadalom, egy jobb és különb élet megteremtését. Úgy érzem, valóban az egész nép kívánságát fejezzük ki, amidőn azt mondjuk: legfőbb törekvésünk és igényünk az, hogy béke, biztonság legyen Európában, a Magyar Népköztársaság eszerint is jár el minden nemzetközi kérdésben.

Nagyon fontos kérdés: hogyan látjuk azt a tényt, hogy létrejött ez az európai biztonsági értekezlet; kinek a sikere, kinek az eredménye ez? Ki akarta, és ki ellenezte? Mint magyar kommunista, persze büszke voltam arra, hogy ennek a biztonsági értekezletnek az indító aktusa a Varsói Szerződés politikai tanácskozó testületének 1969. évi, tavaszi budapesti ülésszaka volt, innen indult útjára az értekezlet eszméje és gondolata. Azt javasoltuk akkor, hogy üljenek össze Európa népeinek képviselői, és beszéljék meg a helyzetet, a tennivalókat, azt, hogy mit tehetünk a békéért és a népek biztonságáért. De ahogyan közeli ba-

rátunk, *Leonyid Iljics Brezsnyev* elvtárs, a Szovjetunió Helsinkiben járt küldöttségének vezetője kifejezte — és ezt mi is teljes meggyőződéssel valljuk —, ezzel az értekezlettel kapcsolatban nem szabad úgy felfogni a kérdést, hogy ki győzött, és ki a legyőzött. Itt nem voltak győztesek és legyőzöttek; itt nyertesek voltak! Minden nép, amely itt képviselve volt, nyert ezzel az értekezlettel.

Mint egyike azoknak, akik ott jelen voltak, érzékelni tudtam és éreztem is ennek a tanácskozásnak a jelentőségét. De azt hiszem, bizonyos idő még kell ahhoz, hogy a konferencia jelentősége teljesen behatoljon az emberek gondolatainak mélyébe. Elnézést kérek, hogy személyes dolgot is említek: amikor elmentem a sajtóközpontba, nyilatkozatot kért tőlem a Newsweek című amerikai hetilap moszkvai képviselője. Azt kérdezte: mi a véleményem arról, hogy a küldöttségek egy része a kérdések egyik, a küldöttségek más része a másik oldalát hangsúlyozza?

Ezzel nyilván arra célzott, hogy a szocialista országok képviselői az államközi kapcsolatok megjavításának fontosságát hangsúlyozták, míg egyes nyugati országok képviselői inkább a hírközléssel, információterjesztéssel és hasonló kérdésekkel foglalkoztak. Azt feleltem az amerikai újságírónak, hogy én mást vettem észre a tanácskozáson. Azt, hogy a lényeget illetően minden küldöttség ugyanazt mondta. A részletekben — felfogásuknak, ideológiájuknak, elképzeléseiknek megfelelően — valóban mást és mást hangsúlyoztak az egyes küldöttek. De impozáns módon nyilvánult meg, s szembetűnően, értelmileg és hangulatilag egyaránt érzékelhető volt, hogy a különböző országok képviselői, akik küldöttségük és országuk nevében szóltak fel, a lényeget tekintve ugyanazt mondták: politikailag és erkölcsileg elkötelezték magukat az európai béke megszilárdítása és a biztonság megteremtése mellett.

Vita volt arról is, hogy az aláírt okmány jogilag mire kötelez bennünket. A jogászok éppenséggel még vitatkozhatnak ezen, de a sajtó, a rádió, a televízió jóvoltából a magyar közvélemény is közvetlenül érzékelhette ennek az eseménynek főbb vonásait, s meggyőződhetett róla: egységes volt ez az értekezlet abban, hogy az összes ott képviselt népek őszintén a békét akarják. Az másodrendű dolog, hogy ez jogilag mennyiben kötelező, mennyiben nem. Azok az államférfiak azonban, akik országuk és né-

pük nevében hivatalosan szóltak, politikailag és erkölcsileg elkötelezték magukat a béke megszilárdítása és a békés egymás mellett élés érvényre juttatása mellett!

Az egyes kuldöttségek felszólalásaiban különböző hangsúlyt kapott az is, hogy ez a tanácskozás ugyan politikailag az egyetértést fejezi ki, de mi lesz a katonai és más területen? Hivatalos felszólalásomban teljes meggyőződéssel hangsúlyoztam: felfogásunk szerint az első, hogy politikailag megegyezzünk abban, milyen jövőt akarunk építeni. Ha ez megtörtént, akkor könnyebb a katonai kérdések vizsgálata, másképp tudunk közelíteni a közép-európai katonai erők és fegyverzetük csökkentéséhez és az európai, illetőleg az összes ott képviselt országok közötti gazdasági együttműködéshez is.

A nyugatiak nagy előszeretettel emlegetik az információáramlást, az utasforgalom növelését és ehhez hasonló kérdéseket. Mély meggyőződésem, hogy nyugodtan hivatkozhatunk saját gyakorlatunkra is, arra, hogy mi a nyitott kapuk politikáját követjük. Mint felszólalásomban is mondtam, véleményem szerint a békés Európa, ahol megvalósul a békés egymás mellett élés, feltételezi az országok, a népek, az emberek szorosabb kapcsolatát, együttműködését, a katonai kérdések reálisabb megközelítését. Ez megkönnyíti a fegyverzet korlátozásában való megállapodást. Feltétlenül előre kell lépnünk a gazdasági együttműködésben, a nemzetközi munkamegosztásban, a kooperációban, amit a szocialista országok egymás között is szorgalmaznak. Mi azonban úgy véljük, hogy ezt Európa minden országa között lehetséges bővíteni, növelni. Ha megjavul a politikai helyzet, ha a hidegháború maradványait, a bizalmatlanságot sikerül felszámolnunk, akkor rendesen és normálisan fejlődik a turizmus, az információcsere, az együttműködés a kultúra, a közoktatás és a tudomány terén.

Az értekezlet péntek este fejeződött be az ünnepélyes aláírással. Azt hiszem, ez az aktus sokatmondóan szemléltette, hogy mekkorát léptunk előre: egy teremben, egy asztalnál ültünk, és egy okmányt tudtunk aláírni — különböző ideológiájú, világnézetű emberek. Mert a reális gondolkozás, az ésszerűség minden részvevőt arra kötelezett, hogy a maga részéről az együttműködés útját vállalja és fogadja el.

Nem szabad persze, hogy illúziókban éljünk, s magam sem

képzelem azt, hogy most a Helsinkiben lezajlott európai biztonsági és együttműködési értekezlet, a közösen egyeztetett okmány együttes és ünnepélyes körülmények közötti aláírása nyomán egy csapásra megváltozik majd Európa vagy a világ helyzete. Inkább arra szeretnék nyomatékosan utalni, hogy ennek az értekezletnek a létrejötte az európai együttműködés és biztonság minden hívétől hatévi állhatatos munkát kívánt meg. Hatévi harcot jelentett azokkal szemben, akik ellenzik a béke megszilárdítását, az enyhülés irányzatát. Mert vannak még ilyen emberek a világon, s a mi helsinki aláírásunkkal még nem tűntek el az életből, a valóságból.

Eddig is harcolnunk kellett a nem eléggé józanokkal, az ellenségeskedést, a konfliktusokat szítókkal szemben, de harcunk eredményes volt, s eljutottunk az értekezletig. Gondolom, hogy holnap és a távolabbi jövőben is így lesz: akadnak még gáncsvetők, de továbbra is küzdeni fogunk ellenük. Az ilyenek az európai biztonsági értekezleten részt vett országokban csupán törpe kisebbséget képviselnek, akik ellen meg kell és meg is fogják vívni harcukat a nemzetközi béke és biztonság ügyének képviselői.

Küzdelemmel, munkával jutottunk tehát el idáig, s a továbbiakban is dolgoznunk, harcolnunk kell. De elmondhatjuk, hogy új helyzet alakult ki. Európa és Észak-Amerika államainak képviselői politikailag, erkölcsileg hivatalosan elkötelezték magukat az enyhülés irányzata mellett. Ennek történelmi jelentősége van, s ugyanakkor bizonyos konzekvenciái lesznek az élet minden területén. Meggyőződésem szerint a nemzetközi kapcsolatok és az együttműködés legkülönbözőbb területein fellendülés következik be. Más a nemzetközi légkör az értekezlet után, mint előtte volt, s akik a békéért, a biztonságért síkraszállnak, most új helyzetben és jobb körülmények között folytathatják küzdelmüket, mint az értekezletet megelőző időszakban.

A magunk részéről különböző alkalmakkor — a pártkongresszuson, s a választások idején is — őszintén, a helyzetet reálisan felmérve azt mondtuk a magyar népnek, hogy nyugodtan és biztonságosan végezheti mindennapos, békés építőmunkáját, mert a nemzetközi helyzet a békeszerető népek és a béke erői javára változik a jövőben. Ez most Helsinkiben fényesen bebizonyosodott! Teljes felelősséggel, mély meggyőződéssel és őszinte biza-

kodással mondhatom, hogy a magyar nép az eddiginél nagyobb biztonsággal és nyugodtsággal végezheti munkáját: reményünk, perspektívánk, jövőnk a béke!

Hozzá kell tennem, hogy — s ezt felszólalásomban is próbáltam megfogalmazni — ha a kormányok a helsinki értekezlet szellemében folytatják tevékenységüket, és a népek továbbra is támogatják a jó ügyet, akkor a holnap Európa népei számára, s így a magyar nép számára is szebb, ragyogóbb és boldogabb lesz!

Az értekezlet figyelmét — ha csak rövid utalás formájában is — felhívtam a magyar nép nehéz történelmi útjára, hogy még érthetőbb legyen: ha a magyar nép a békére és biztonságra adja le szavazatát, ebben a legőszintébb óhaj és a legigazibb érdek, a nép érdeke fejeződik ki.

Még egy megjegyzést tennék: a jövőt illetően tudni kell, hogy mi, népünk képviseletével és szavazatával — ahogyan Helsinkiben is tettük — mindig a béke ügyét fogjuk erősíteni. A józan ész, a reális politika mellett vagyunk. Mindig a szocialista és a kapitalista országok békés egymás mellett élésére szavaztunk, és a jövőben is ezt fogjuk tenni. Népünk szavazatának súlya azonban döntően attól függ, hogy miképpen végezzük hazai munkánkat. Azok az eredmények, amelyeket az utóbbi 10—15 évben szocialista demokráciánk fejlesztésében, a gazdasági és kulturális építőmunkában, nemzetközi kapcsolataink szélesítésében elértünk, jelentősen megnövelték szavazatunk súlyát. A jövőben is csak ezen az úton tudjuk a magyar nép hangját erősíteni a népek kórusában. Bízom abban, hogy népünk, amelynek elsőrendű érdeke a béke, a békés szocialista építőmunka, mindent megtesz azért, hogy a nevében fellépők szavának megfelelő súlya legyen a nemzetközi életben, miként — állíthatom — Helsinkiben is volt.

Engedjék meg, hogy befejezésül megköszönjem a magyar sajtó közreműködőinek a tevékenységét, amellyel népünket folyamatosan és megfelelően tájékoztatták az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet munkájáról. Köszönöm közvéleményünk figyelmét is, mert nekünk nagy erőt ad, ha olyan fórumon, mint ez az értekezlet is volt, abban a tudatban szólhatunk, hogy népünk támogat bennünket.

TARTALOM

Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, Záróokmány [3]

Az európai biztonsággal összefüggő kérdések [7]

Együttműködés a gazdaság, a tudomány és a technika valamint a környezetvédelem területén [27]

A Földközi-tengeri biztonsággal és együttműködéssel összefüggő kérdések [63]

Együttműködés humanitárius és egyéb területeken [67]

Az értekezletet követő intézkedések [99]

Kádár Jánosnak, az MSZMP Központi Bizottsága első titkárának, a magyar küldöttség vezetőjének felszólalása az európai biztonsági és együttműködési értekezlet zárószakaszán [107]

Kádár János nyilatkozata a Magyar Televíziónak, az európai biztonsági és együttműködési értekezleten részt vett magyar küldöttség hazatérte alkalmából [115]

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szerkesztette Kenesei István
A borító és a tipográfia Székffy Gyula munkája
Műszaki vezető Szécsi Andor
A szedést 1975. IX. 10-én kezdték meg
Megjelent 1975. IX. 30-án, 100 000 példányban
Terjedelme 8 (A/5) ív
75—3554. Szikra Lapnyomda, Budapest

3. - Ft